

# SA 3802 – Revisors uttalelser og redegjørelser etter selskapslovgivningen

(Erstatter RS 802. Vedtatt av DnRs styre 6. mai 2008 med virkning for redegjørelser, attestasjonsuttalelser og bekreftelser som avgis på eller etter 1. januar 2009. Tidligere anvendelse anbefales.)

## Innhold

*Alle kapitler bortsett fra innledningen er inndelt i omtale av saksforholdet, herunder hva revisor skal uttale seg om, kriterier saksforholdet skal måles mot, generell veiledning og hvilke kontrollhandlinger revisor må utføre. I innholdsfortegnelsen er ikke disse undernivåene angitt.*

	<b>Punkt</b>
<b>Innledning</b>	1–25
Hensikt og virkeområde	1–3
Om sikkerhet i revisors uttalelser	4–7
Revisor som uavhengig sakkyndig	8–9
Fortolkninger	10–11
Innledende handlinger	12
Uavhengighet	13
Planlegging og engasjementsbrev	14–15
Risikovurderingshandling	16–19
Forbehold, negativ konklusjon, at revisor ikke kan uttale seg og presisering	20–23
Kommunikasjon	24
Dokumentasjon og datering av revisors uttalelser og bekreftelser	25–26
<b>Stiftelse og kapitalforhøyelse – innskuddsformer og vurdering av verdi</b>	
Aksjeinnskudd med penger	27–42
<i>Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver</i>	27–30
<i>Kriterier</i>	31–33
<i>Veiledning</i>	34–36
Utgifter til stiftelse og kapitalforhøyelse	37–38
<i>Revisors arbeid</i>	39–42
Aksjeinnskudd med andre eiendeler enn penger og/eller med særskilte rettigheter	43–71

<b>Aksjeinnskudd ved motregning</b>	72–82
<b>Åpningsbalanse ved stiftelse</b>	83–91
<b>Oppgjør av aksjeinnskudd</b>	92–111
Oppgjør av aksjeinnskudd med penger	92
Oppgjør av aksjeinnskudd med annet enn penger	93–105
Oppgjør av aksjeinnskudd ved motregning	106–111
<b>Fondsemissjon</b>	112–117
<b>Avtaler med aksjeeier</b>	118–128
<b>Kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond</b>	
<b>Kapitalnedsetting til dekning av tap</b>	129–133
<b>Kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond med andre formål enn dekning av tap – dekning for selskapets bundne egenkapital</b>	134–143
Kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond med andre formål enn dekning av tap – forholdet til selskapets kreditorer	144–149
<b>Fusjon</b>	
Redegjørelse for fusjonsplanen – vurdering av innskudd og vederlag	150–176
<b>Utkast til åpningsbalanse ved fusjon</b>	177–183
<b>Mellombalanser for ASA (kapittelet er relevant også for fisjoner)</b>	184–189
Ikrafttredelse av fusjon	190
<b>Fisjon</b>	
<b>Redegjørelse for fisjonsplanen</b>	191–216
<b>Utkast til åpningsbalanse</b>	217–223
Mellombalanser for ASA	224–228
Dekning for selskapets bundne egenkapital i fisjon	229–235
Ikrafttredelse av fisjon	236
<b>Uttreden og utløsning</b>	237–243
<b>Omdanning fra AS til ASA</b>	244–249
<b>Ikrafttredelsesdato</b>	250

## Vedlegg 1: Eksempelsamling

## Vedlegg 2: Uttalelse fra ledelsen

Standard for attestasjonsoppdrag (SA) 3802, “ Revisors uttalelser og redegjørelser etter selskapslovgivningen ” må leses i sammenheng med ”Forord til standarder for kvalitetskontroll, revisjon, attestasjon og beslektede tjenester”, som beskriver grunnlaget for utarbeidelsen av standardene, forholdet mellom standardene og lovgivningen om revisors oppgaver og plikter, og standardenes autoritet. Standarden er utarbeidet og vedtatt av DnR, innenfor rammene av SA 3000 ”Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller begrenset revisjon av historisk økonomisk informasjon”.

## Innledning

*Innledningen i standarden angir hensikten med den og virkeområdet. Dessuten omhandler innledningen en rekke forhold som gjelder for alle lovbestemte uttalelser, redegjørelser og bekreftelser. Innledningen leses derfor alltid i sammenheng med de aktuelle normene og den aktuelle veiledningen for den attestasjonen som skal utføres. Eksempler på relevante forhold i innledningen er hvilken sikkerhet de ulike attestasjonene gir, hvilke krav som gjelder til uavhengighet, om presiseringer og forbehold kan anvendes, osv.*

## Hensikt og virkeområde

1. Hensikten med denne standarden er å fastsette normer og gi veiledning for revisors oppgaver ved utarbeidelse av lovbestemte redegjørelser for allmennaksjeselskaper (ASA), uttalelser om lovbestemte redegjørelser til aksjeselskaper (AS), andre uttalelser til aksjeeierne og avgivelse av lovbestemte bekreftelser til Foretaksregisteret, for ASA og AS. For andre selskaps-/organisasjonsformer benyttes standarden så langt den passer. Standarden gjelder ikke andre egenkapitalendringer enn de som krever redegjørelser, uttalelser eller bekreftelser etter selskapslovgivningen
2. Formålet med kravene til redegjørelser er å gi generalforsamlingen/stifterne et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag, og å sikre at kontrollen av tingsinnskudd foretas forut for transaksjonen. Hensikten er å beskytte så vel kreditorinteresser som eierinteresser. Formålet med revisors uttalelser til aksjeeierne er å øke tilliten til den informasjon som fremlegges for generalforsamlingen/stifterne til beslutning, for dermed å bidra til et bedre beslutningsgrunnlag. Formålet med bekreftelser til Foretaksregisteret er å bekrefte selskapets opplysninger, primært for å beskytte kreditorenes interesser.
3. **Kravene i denne standarden må oppfylles når arbeidet utføres av revisor enten vedkommende er selskapets valgte revisor eller er særskilt oppnevnt i det aktuelle tilfelle.** Dette gjelder også der revisor opptre som uavhengig sakkyndig. Bekreftelsene til Foretaksregisteret og uttalelser til generalforsamlingen i overensstemmelse med aksjeloven og allmennaksjeloven § 12–2 forutsettes avgitt av foretakets valgte revisor.

## Om sikkerhet i revisors uttalelser

4. **Denne standarden omhandler uttalelser som gis med tre nivåer av sikkerhet. Disse sikkerhetsnivåene er som følger:**
  - moderat sikkerhet, jf. punkt 5
  - høy, men ikke absolutt sikkerhet, jf. punkt 6
  - høy sikkerhet (garanti), jf. punkt 7

Hovedregelen er at uttalelsene etter SA 3802 gis en positiv konklusjon med høy, men ikke absolutt sikkerhet. I de tilfeller hvor lavere sikkerhetsnivå er tilstrekkelig, er dette angitt direkte i standardteksten.

5. I uttalelsen til foretaksregisteret om forholdet til kreditorene ved kapitalnedsettelse (eksempel 8.3) brukes ordlyden *Vi har ikke fått kjennskap til forhold som gir oss grunn til å anta at...* Revisor gjennomfører handlinger for innhenting av bevis av en type, på et tidspunkt og av et omfang som gir revisor et forsvarlig grunnlag for å redusere risikoen for vesentlige feil i informasjonen til et nivå som er akseptabelt under hensyn til omstendighetene ved denne typen uttalelser. Risikoen er da høyere enn ved uttalelser som gir uttrykk for høy men ikke absolutt sikkerhet. De innhentede bevisene setter revisor i stand til å avgi en uttalelse i en negativ form som formidler moderat sikkerhet.
6. I uttalelser til aksjeeierne, stifterne eller styret, brukes gjennomgående ordlyden *vi mener at*. Revisor gjennomfører handlinger for innhenting av bevis av en type, på et tidspunkt og av et omfang som gir revisor et forsvarlig grunnlag for å kunne konkludere med at det ikke foreligger vesentlig feil i informasjonen om saksforholdet. De innhentede bevisene setter revisor i stand til å avgi en uttalelse som formidler høy, men ikke absolutt sikkerhet i form av ordlyden *vi mener at*.
7. I bekreftelsene til Foretaksregisteret benyttes bortsett fra i eksempel 8.3, gjennomgående ordlyden *vi bekrefter at*. Lovgivningens krav forutsetter i noen tilfeller at opplysninger skal bekreftes uten at avvik aksepteres. Ved å benytte denne formuleringen synliggjør revisor i disse situasjonene sitt objektive ansvar for at innskuddet er mottatt. Revisor gjennomfører også i denne sammenheng handlinger for innhenting av bevis av en type, på et tidspunkt og av et omfang som gir revisor sikkerhet for at revisor kan konkludere med at det ikke foreligger feilinformasjon i de opplysninger selskapet gir til Foretaksregisteret. De innhentede bevisene reduserer risikoen for feil i uttalelsen til et så lavt nivå som mulig og setter revisor i stand til å ta et objektivt ansvar for informasjonen og bekrefte de relevante opplysningene i form av ordlyden *vi bekrefter at*.

### **Revisor som uavhengig sakkyndig**

8. Når revisor opptrer som uavhengig sakkyndig, er revisors arbeid todelt. Den ene delen består i å gi informasjon om tingsinnskuddet (redegjørelse) som oppfyller kravene i ASAL. Den andre delen av revisors arbeid er en attestasjon som består i å ta stilling til og uttale seg om den foretatte verdsettelsen. Stifterne eller styret er ansvarlig for å fremskaffe opplysninger om tingsinnskuddet og for verdsettelse.
9. Attestasjonsdelen av revisors arbeid som uavhengig sakkyndig er begrenset til områder der revisor gir uttrykk for en mening om et saksforhold i forhold til definerte kriterier.

### **Fortolkninger**

10. Det er i standarden vist til relevante bestemmelser i aksjeloven (ASL), allmennaksjeloven (ASAL) og foretaksregisterloven (FTRL). Standardens løsninger forutsettes å være i samsvar med nevnte lovgivning, forarbeider og rettspraksis. Det kan likevel oppstå tilfeller hvor det er tvil om fortolkninger av bestemmelsene. I slike tilfeller kan revisor ha behov for å søke juridisk bistand som grunnlag for sine vurderinger.
11. Skattelovgivningen inneholder bestemmelser som kan ha betydning for flere av de situasjoner som omtales i denne standarden. For eksempel er det spesifikke krav til fordeling av aksjekapitalen ved fisjon og regler for skattefri omdanning av bestående virksomhet som revisor

normalt retter kontrollhandlinger mot. Standarden behandler ikke disse problemstillingene. Revisor kan ha behov for å søke råd fra en skatteekspert.

### **Innledende handlinger**

12. Før revisor aksepterer oppdrag omfattet av denne standarden, utfører revisor relevante innledende handlinger for å sikre at revisor har vurdert eventuelle hendelser eller omstendigheter som kan ha en negativ innvirkning på revisors evne til å planlegge og gjennomføre oppdraget.

### **Uavhengighet**

13. Kravet til uavhengighet forutsetter at de samme begrensninger med hensyn til hvem som kan velges som revisor, også gjelder for hvem som kan være sakkyndig. En revisor kan således ikke være uavhengig sakkyndig dersom vedkommende ikke oppfyller kravene til å velges som selskapets revisor etter reglene i revisorloven (LRR) kapittel 4. Kravene til uavhengighet gjelder i forhold til alle parter i en transaksjon, for eksempel ved fusjon eller ved tingsinnskudd fra tredjemann. Ved fusjon kan samme revisor velges som uavhengig sakkyndig eller for å uttale seg om redegjørelsene for flere av partene. Selskapets valgte revisor kan velges som uavhengig sakkyndig i ASA.

### **Planlegging og engasjementsbrev**

14. **Revisor må planlegge sitt arbeid slik at det blir tilstrekkelig tid og tilgjengelige ressurser til å gjennomføre de nødvendige kontrollhandlinger på en hensiktsmessig måte.** Kontrollhandlinger og bevis er nærmere behandlet i omtalen av de enkelte redegjørelser og bekreftelser. Revisors rapportering vil bestå av de lovbestemte redegjørelser, uttalelser og bekreftelser, jf. eksempler i vedlegg.
15. **Revisor må avtale vilkårene for oppdraget i et særskilt engasjementsbrev dersom bekreftelsene går ut over det som dekkes av revisors ordinære engasjementsbrev, jf. RS 210 "Vilkår for revisjonsoppdrag".**

### **Risikovurderingshandlinger**

16. **Revisor må opparbeide seg en tilstrekkelig forståelse av omstendighetene knyttet til transaksjonen(e) revisor skal uttale seg om, til å utforme og utføre de kontrollhandlinger revisor anser som nødvendige for å kunne avgi de lovbestemte uttalelser, redegjørelser og bekreftelser.** En forståelse av omstendighetene knyttet til en transaksjon omfatter blant annet en forståelse av lovgrunnlaget for transaksjonen, hvorfor transaksjonen gjennomføres, hvem som står bak transaksjonen, kilden til eventuelle innskudd og hvem eventuelle nye eiere er. **Revisor må opprettholde en profesjonelt skeptisk holdning gjennom hele kontrollarbeidet og være inneforstått med at det kan foreligge omstendigheter som innebærer at en transaksjon kan være basert på ulovlige forutsetninger eller inneholde bevisste feil.** Når det er mange eller komplekse rettslige sider ved en transaksjon som skal vurderes, kan det være nødvendig at revisor baserer sine vurderinger på råd fra en juridisk ekspert.
17. Revisor kan benytte seg av eksperter som støtte i sitt arbeid. I slike tilfeller skal revisor følge RS 620 "Bruk av en eksperts arbeid". Revisor innhenter i slike tilfeller en uttalelse direkte fra eksperten, men vil normalt ikke henviser til ekspertens arbeid. Dersom en eksperts arbeid (taksering, verddivurdering o.l.) har vært benyttet som grunnlag for den verdsettelse selskapet har foretatt, vil det normalt være aktuelt å opplyse om ekspertens arbeid i selve redegjørelsen.
18. Hvis revisor bygger på regnskaper som er revidert av annen revisor eller på annen måte legger en annen revisors arbeid til grunn, gjelder RS 600 "Bruk av annen revisors arbeid". De tilfeller der en annen revisor enn selskapets valgte revisor oppnevnes som uavhengig sakkyndig eller

velges til å uttale seg om en redegjørelse, er nærmere omtalt i forbindelse med bekreftelse av mottatt innskudd.

19. **Revisor må i de tilfeller det avgis attestasjonsuttalelse (gis uttrykk for en mening), innhente hensiktsmessig uttalelse<sup>1</sup> fra den ansvarlige part (som regel stifterne, selskapets ledelse eller styre).** Skriftlig bekreftelse av muntlige uttalelser reduserer risikoen for misforståelser mellom revisor og den ansvarlige part. Det er vanligvis ikke nødvendig å innhente skriftlig uttalelse i tillegg til uttalelsene i den redegjørelsen som skal attesteres, når revisor uttaler seg om en redegjørelse utarbeidet av styret eller om en tilknyttet åpningsbalanse. Det samme gjelder ved åpningsbalanser ved kontantinnskudd. Når revisor opptrer som uavhengig sakkyndig, vil en skriftlig uttalelse hvor den ansvarlige part uttaler seg om den har gitt revisor tilgang til all relevant informasjon, være et relevant og hensiktsmessig bevis.

### **Forbehold, negativ konklusjon, at revisor ikke kan uttale seg og presisering**

20. Prosessen frem mot det tidspunkt revisor avgir sin uttalelse, innebærer vanligvis dialog med dem som fremskaffer de nødvendige opplysninger. I dialogen kan revisor gi veiledning om hvordan regler kan forstås og om hvordan opplysningene kan gis. Dette bidrar til at misforståelser og feil kan ryddes av veien.
21. Negativ konklusjon i revisors uttalelser innebærer at revisor mener at informasjonen som gis, som helhet er misvisende. Dersom revisor skulle gi uttrykk for at han ikke kan uttale seg om saksforholdet i for eksempel en redegjørelse, vil dette være ment som et signal til brukerne om at den fremlagte redegjørelsen ikke er kontrollerbar. Brukerne kan imidlertid oppfatte forbehold, negativ konklusjon eller at revisor ikke kan uttale seg, på andre måter. Derfor brukes ikke negativ konklusjon eller at revisor ikke uttaler seg, fordi feilen i informasjonen i slike tilfeller alltid vil være så vesentlig at informasjonen er misvisende og uegnet som beslutningsgrunnlag. **Revisor må da trekke seg fra det konkrete attestasjonsoppdraget og ikke avgi en uttalelse eller en bekreftelse. Revisor må vurdere om fratredenen får konsekvenser for revisjonsoppdraget.**
22. Bruk av forbehold i konklusjonen i revisors uttalelser innebærer at det enten foreligger en begrensning for utføringen av revisors kontrollarbeid, eller at revisor er uenig i informasjonen som gis, og at den derfor ikke fullt ut kan legges til grunn av beslutningstager. Derfor brukes normalt ikke forbehold. **Revisor må vurdere å trekke seg fra det konkrete attestasjonsoppdraget dersom det er aktuelt å ta forbehold i uttalelsen.** Forbehold kan likevel brukes i svært spesielle tilfeller, for eksempel knyttet til uttalelsen om begrunnelsen for vederlaget i fusjoner og fisjoner.
23. Presiseringer er avvik fra revisors normaluttalelser som er ment å fremheve forhold som det er tilstrekkelig opplyst om, og som derfor ikke påvirker revisors mening om informasjonen. Revisors uttalelser skal ikke inneholde ny informasjon om saksforholdet. Presisering kan anvendes i revisors uttalelser etter aksjelovene forutsatt at det ikke gjelder forhold som medfører at informasjonen revisor uttaler seg om, er misvisende og uegnet som beslutningsgrunnlag. Presiseringer i bekreftelser til Foretaksregisteret bør bare brukes i svært spesielle tilfeller.

### **Kommunikasjon**

24. Revisor vurderer løpende sitt rapporteringsansvar etter lovgivningen, herunder hensiktsmessigheten av å kommunisere relevante forhold knyttet til styring og kontroll som fremkommer av attestasjonsoppdraget, med dem som har overordnet ansvar for styring og kontroll. Forhold som det kan være aktuelt å kommunisere muntlig eller skriftlig, er brudd på

---

<sup>1</sup> Eksempel på uttalelse fra ledelsen finnes i vedlegg 2 etter eksempelsamlingen.

relevante bestemmelser i selskapslovgivningen, for eksempel brudd på ASL/ASAL § 10–13 om disponering av bankkonto før kapitalforhøyelsen er registrert.

### **Dokumentasjon og datering av revisors uttalelser og bekreftelser**

25. **Revisor må dokumentere de handlinger og vurderinger, samt resultatet av disse, som er viktige for å underbygge konklusjonene i de lovbestemte uttalelser, redegjørelser og bekreftelser som avgis, jf. LRR § 5–3 tredje ledd.**
26. **Revisors uttalelser og bekreftelser må dateres når kontrollarbeidet er ferdigstilt og dokumentert.**

### **Stiftelse og kapitalforhøyelse – innskuddsformer og vurdering av verdi**

*Kapittelet omhandler innskudd med penger, innskudd med andre eiendeler enn penger og innskudd som blir gjort opp ved motregning. I dette kapittelet finnes standardens mest omfattende omtale av innholdet i redegjørelser. Redegjørelser brukes også i andre sammenhenger, for eksempel fusjon og fisjon. I grove trekk skal en redegjørelse inneholde en beskrivelse av innskudd, opplysninger om hvordan det er verdsatt og en uttalelse om verdien.*

### **Aksjeinnskudd med penger**

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver***

27. Etter ASL og ASAL § 2–1 skal stifterne opprette, undertegne og datere et stiftelsesdokument. Ved kapitalforhøyelse skal styret i henhold til ASL og ASAL § 10–3 utarbeide forslag til generalforsamlingens beslutning. Ved aksjeinnskudd i penger er det ikke krav om at det utarbeides redegjørelse.
28. Ifølge ASL og ASAL § 2–18 og § 10–9 skal selskapet i melding til Foretaksregisteret opplyse om at selskapet har mottatt aksjeinnskuddene.
29. Saksforholdet er mottaket av aksjeinnskuddet.
30. I sin uttalelse om saksforholdet til Foretaksregisteret skal selskapets valgte revisor bekrefte saksforholdet. Dette følger også av foretaksregisterloven § 4–4. Hensynet bak disse bestemmelser er å ivareta kreditorenes interesser.

#### ***Kriterier***

31. Ved kapitalforhøyelse med aksjeinnskudd i penger skal kapitalen i henhold til ASL/ASAL § 10–13 innbetales på særskilt konto i en kredittinstitusjon som kan drive virksomhet her i riket. Kontoen kan ikke disponeres av selskapet før kapitalforhøyelsen er registrert. Den kan heller ikke overdras, stilles som sikkerhet eller tas som utlegg for gjeld. Bestemmelsene kan ved generalforsamlingens beslutning fravikes i aksjeselskaper, men ikke i allmennaksjeselskaper.
32. Ved innbetaling av aksjekapital til datterselskap ved overføring mellom konsernbankkonti, skal datterselskapet ha selvstendig råderett over det innstående beløp. Hvis slik råderett ikke foreligger, kan beløpet ikke benyttes som aksjeinnskudd, fordi det blir å anse som en fordring på morselskapet.

33. Hele innskuddet (inklusive eventuell overkurs) skal være innbetalt senest innen fristen for melding til Foretaksregisteret. Fristen er etter ASL og ASAL § 2–18 tre måneder etter at stiftelsesdokumentet er undertegnet. Ved kapitalforhøyelse er innbetalingsfristen i henhold til ASL og ASAL § 10–9 tre måneder etter tegningsfristens utløp.

### *Veiledning*

34. Aksjeinnskudd som er avtalt i annen valuta enn norske kroner, regnes som innskudd i annet enn penger og krever at det utarbeides redegjørelse. Når innbetaling av aksjeinnskudd som er avtalt i norske kroner, skjer med utenlandsk valuta, regnes det som innskudd i penger.
35. Forhøyelse av aksjekapital hvor innskuddet gjøres opp ved lån til ansatte etter gjeldende regler, er å anse som innskudd i penger, slik at det ikke kreves utarbeidet redegjørelse.
36. Ved stiftelse skal revisor avgi erklæring om at han mottar valget etter foretaksregisterloven § 4–4 d). Det er hensiktsmessig å kombinere villighetserklæringen med bekreftelse av mottatt innskudd.

### *Utgifter til stiftelse og kapitalforhøyelse*

37. Stiftelsesdokumentet må angi stiftelsesutgiftene, hvordan utgiftene er beregnet og navn og adresse på den eller de som er tilgodesett. Selskapet kan ikke dekke stiftelsesutgifter hvis det ikke er en overkurs som minst tilsvarer stiftelsesutgiftene (ASL og ASAL § 2–5 og § 2–8).
38. Ved kapitalforhøyelse skal generalforsamlingsvedtaket i henhold til ASL/ASAL § 10–1 annet ledd nr. 9 angi hvor mye som i tilfelle skal betales i provisjon for garanti for tegning av aksjer. Det skal gis informasjon om innholdet av garantien. Dersom de totale utgiftene ved en kapitalforhøyelse overstiger den overkursen som betales for aksjene, kan den overskytende delen av utgiftene dekkes av overkursfondet eller av fri egenkapital, jf. ASL/ASAL § 10–12 annet ledd.

### *Revisors arbeid*

39. **Ved stiftelse må revisor kontrollere at kapitalen er innbetalt til en bankkonto hvor selskapet er rettighetshaver, ved å innhente bekreftelse eller annen dokumentasjon fra banken.**
40. **Revisor må kontrollere stiftelsesdokumentet eller generalforsamlingsvedtak for å se etter at det ikke er inngått avtaler som forplikter selskapet slik at innbetalingen ikke reelt er stilt til selskapets disposisjon.** Hvis slike avtaler er tatt inn i stiftelsesdokumentet eller i generalforsamlingsvedtak, gjelder de samme regler for redegjørelse som ved aksjeinnskudd med andre eiendeler enn penger og/eller med særskilte rettigheter, se ovenfor. Eventuelle senere avtaler vil fanges opp av reglene om redegjørelse for vesentlige transaksjoner mellom selskap og aksjeeiere.
41. **Ved kapitalforhøyelse må revisor kontrollere at pengene er innbetalt til en særskilt konto i en kredittinstitusjon som kan drive virksomhet i Norge.** Etter ASL og ASAL § 10–13 er det et krav om at aksjeinnskudd i penger innbetales på særskilt konto hvor selskapet er rettighetshaver. Selskapet vil kunne anses som rettighetshaver til en konto som er opprettet av andre, forutsatt at det foreligger separatistrett, og at selskapet ubetinget vil ha disposisjonsrett til midlene når kapitalforhøyelsen er registrert. Kontoen disponeres først når kapitalforhøyelsen er registrert. Dette kravet kan fravikes ved generalforsamlingsbeslutning i AS, men er ufravikelig i

ASA.<sup>2</sup> Ved kapitalforhøyelse i AS kan pengene innbetales direkte til selskapet dersom aksjeselskapet anvender reglene i ASL § 10–13 annet ledd. Revisor kontrollerer i slike tilfeller at hele beløpet er innbetalt til konto hvor selskapet er rettighetshaver.

42. **Ved innbetaling av aksjekapital til datterselskap ved overføring mellom konsernbankkonti, må revisor kontrollere at datterselskapet har eksklusiv disposisjonsrett over det innestående beløpet.** Normalt vil ikke konsernkontoordninger gi eksklusiv disposisjonsrett. I de fleste tilfeller vil morselskapet ha anledning til å disponere en konsernbankkonto.

### **Aksjeinnskudd med andre eiendeler enn penger og/eller med særskilte rettigheter**

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver***

43. Etter ASL § 2–6 skal stifterne sørge for å få utarbeidet en redegjørelse som skal undertegnes og dateres av stifterne hvis selskapet skal overta eiendeler eller bli part i en avtale som nevnt i ASL § 2–4. Ved kapitalforhøyelse skal styret i henhold til ASL § 10–2 sørge for at det blir utarbeidet en redegjørelse som undertegnes og dateres av styret.
44. Saksforholdet er informasjonen om tingsinnskuddet som skal være i overensstemmelse med de krav som stilles i ASL § 2–6.
45. I sin uttalelse om saksforholdet til stifterne ved stiftelse og til generalforsamlingen ved kapitalforhøyelse skal revisor uttale seg om hvorvidt aksjelovens krav til innhold i redegjørelser er oppfylt, og om de eiendeler selskapet skal overta, har en verdi som minst svarer til det avtalte vederlaget.
46. Etter ASAL § 2–6 og § 10–2 skal redegjørelsen utarbeides av én eller flere uavhengig sakkyndige. Kravene til innholdet i en redegjørelse ved stiftelse av eller kapitalforhøyelse i et ASA er de samme som ved stiftelse av eller kapitalforhøyelse i et AS. Den uavhengig sakkyndiges arbeid består i å gi en sammenstilling av informasjonen om tingsinnskuddet (redegjørelse) som oppfyller kravene i ASAL § 2–6, jf. § 10–2, og å kontrollere den foretatte verdsettelsen. Stifterne eller styret er ansvarlig for verdsettelse og for å fremskaffe fullstendige og korrekte opplysninger om tingsinnskuddet. Den uavhengig sakkyndiges attestasjonsuttalelse om saksforholdet til stifterne i en redegjørelse ved stiftelse av eller til styret ved kapitalforhøyelse i et ASA, retter seg mot om de eiendeler selskapet skal overta, har en verdi som minst tilsvarende vederlaget.
47. Dersom selskapet i henhold til stiftelsesdokumentet eller ved vedtak om kapitalforhøyelse skal overta andre formuesverdier enn penger på annen måte enn mot vederlag i aksjer (for eksempel avtalt kjøp), må det i henhold til ASA/ASAL § 2–4 annet ledd og § 10–2 annet ledd, foreligge tilsvarende uttalelse fra revisor (i AS) eller en redegjørelse fra én eller flere uavhengig sakkyndige (i ASA) vedrørende disse formuesverdiene.
48. I de tilfeller styret beslutter kapitalforhøyelse etter fullmakt fra generalforsamling i medhold av ASL eller ASAL § 10–14, skal revisors uttalelse eller redegjørelse avgis til styret.

#### ***Kriterier***

49. Redegjørelsen skal inneholde:

---

<sup>2</sup> Ved brudd på disse bestemmelsene vil selskapets revisor vanligvis ta forholdet opp i nummeret brev til selskapets styre, jf. punkt 24.

- en beskrivelse av hvert innskudd, erverv eller avtale. Hvis en bestående virksomhet skal overtas, skal årsregnskap, årsberetning og revisjonsberetning for virksomheten for de tre siste år tas inn i eller vedlegges redegjørelsen. Det skal gis opplysning om resultatet av driften i tiden etter den seneste balansedagen. Foreligger ikke årsregnskap for virksomheten, skal det gis opplysning om resultat av driften i de tre siste år;
  - opplysning om de prinsipper som er fulgt ved vurderingen av de eiendeler selskapet skal overta;
  - opplysning om de forhold som kan være av betydning for bedømmelsen av en avtale eller bestemmelse om at selskapet skal overta eiendeler eller bli part i en avtale;
  - erklæring om at de eiendeler selskapet skal overta, har en verdi som minst svarer til det avtalte vederlaget, herunder pålydende av de aksjer som skal utstedes som vederlag, med tillegg av eventuell overkurs. Verdsetting av immaterielle eiendeler som skal overtas som aksjeinnskudd, skal særskilt begrunnes.
50. I stiftelsesdokumentet skal angis hvor mye som skal innbetales for hver aksje og pålydende for hver aksje. Ved kapitalforhøyelse skal tilsvarende fremgå av generalforsamlingsbeslutningen. Forskjellen mellom vederlaget for aksjene og pålydende er overkurs. Overkurs kan anvendes til å dekke utgifter til stiftelse.
51. Revisors sakkyndige redegjørelse eller uttalelse om redegjørelsen dateres når kontrollarbeidet er avsluttet, samtidig med åpningsbalansen som skal dateres tidligst 4 uker før stiftelsen. Ved kapitalforhøyelse er fristen tidligst 4 uker før generalforsamlingsvedtaket.

#### *Utgifter til stiftelse og kapitalforhøyelse*

52. Stiftelsesdokumentet må angi stiftelsesutgiftene, hvordan utgiftene er beregnet og navn og adresse på den eller dem som er tilgodesett. Selskapet kan ikke dekke stiftelsesutgifter hvis det ikke er en overkurs som minst tilsvarende stiftelsesutgiftene (ASL og ASAL § 2–5 og § 2–8).
53. Ved kapitalforhøyelse skal generalforsamlingsvedtaket i henhold til ASL/ASAL § 10–1 annet ledd nr. 9 angi hvor mye som i tilfelle skal betales i provisjon for garanti for tegning av aksjer. Det skal gis informasjon om innholdet av garantien. Dersom de totale utgiftene ved en kapitalforhøyelse overstiger den overkursen som betales for aksjene, kan den overskytende delen av utgiftene dekkes av overkursfondet eller av fri egenkapital, jf. ASL/ASAL § 10–12 annet ledd.

#### *Veiledning*

54. Beslutning om å forhøye aksjekapitalen ved nytegning av aksjer treffes av generalforsamlingen eller av styret etter fullmakt fra generalforsamlingen. Slik beslutning kan ikke treffes før selskapet er registrert.

#### *Krav til aksjeinnskudd*

55. Etter ASL og ASAL § 2–7 må eiendeler som brukes som aksjeinnskudd, kunne balanseføres etter regnskapsloven. En plikt til å utføre et arbeid eller en tjeneste for selskapet kan ikke i noe tilfelle benyttes som aksjeinnskudd.
56. Når det i stiftelsesdokumentet eller beslutningen om kapitalforhøyelse er bestemt at oppgjør skal skje ved innbetaling av et gitt beløp i utenlandsk valuta, er dette å betrakte som tingsinnskudd.

#### *Beskrivelser*

57. Beskrivelsen av hvert innskudd eller erverv vil være avhengig av eiendelens art, og den må gi uttrykk for hva som skytes inn og gjenstandens verdi for selskapet. Som følge av dette vil det

vanligvis måtte opplyses om gjenstandens alder og i hvilken stand den er.

58. Beskrivelsen av avtaler som selskapet skal bli part i, må gi uttrykk for de konsekvenser avtalen vil ha for selskapet.
59. En bestående virksomhet som skytes inn, er å anse som ett innskudd. Det bør opplyses om eventuell verdi (som er knyttet til inntjening eller substans) som ikke fremgår av årsregnskapet. Det må gis opplysning om resultatet av driften etter balansedagen som er av betydning for vurderingen av det avlagte årsregnskapet, herunder hendelser som vedrører forhold oppstått etter balansedagen.
60. Innskudd av aksjer i annet selskap er ikke innskudd av bestående virksomhet; aksjeposten betraktes som en enkelt eiendel. Det kan være hensiktsmessig å legge de samme kriterier til grunn ved beskrivelse av en vesentlig aksjepost som ved innskudd av bestående virksomhet.

#### *Opplysninger om verdi*

61. Hovedregelen er at eiendeler skal verdsettes til virkelig verdi. I enkelte tilfeller bestemmer regnskapsloven at balanseførte verdier kan eller skal videreføres. Det er derfor behov for opplysning om hovedregelen om virkelig verdi er lagt til grunn, eller om hvorvidt balanseførte verdier videreføres.
62. Fastsettelse av virkelig verdi av andre eiendeler enn penger vil i mange tilfeller innebære usikkerhet som følge av valg av beregningsmetoder og de forutsetninger som legges til grunn.
63. Opplysninger om prinsipper som er fulgt ved vurderingen, vil være knyttet til den enkelte eiendel eller til en samlet virksomhet.

#### *Revisors arbeid*

64. **For AS må revisor ta stilling til og uttale seg om hvorvidt opplysninger loven krever er gitt, og ta stilling til og uttale seg om stifternes eller styrets vurdering av innskuddets verdi. Dersom revisor blir kjent med feil eller mangler i informasjonen som har betydning for revisors uttalelse og informasjonen ikke korrigeres, må revisor trekke seg fra det konkrete attestasjonsoppdraget, og ikke avgi uttalelse eller bekreftelse.**
65. **For ASA må revisor utarbeide en sakkyndig redegjørelse med de opplysninger loven krever, sammenstille og kontrollere opplysningene og ta stilling til og uttale seg om stifternes eller styrets vurdering av innskuddets verdi.** Revisors arbeid baseres på opplysninger fremskaffet av stifterne eller styret.
66. **Revisor må ikke delta i beslutningsprosessen eller foreta verdsettelse av det enkelte innskudd eller erverv når revisor utarbeider redegjørelser som uavhengig sakkyndig eller når revisor uttaler seg om redegjørelser.** Det er en forutsetning at det fra stifternes eller styrets side er foretatt en verdsettelse av det enkelte innskudd eller erverv før revisor gir sin uttalelse eller redegjørelse. For at revisor skal kunne avgi sin uttalelse eller redegjørelse, tilsier ASL/ASAL § 2–6 annet ledd at stifterne eller styret må fremskaffe de opplysninger revisor anser nødvendige for å avgi sin uttalelse eller redegjørelse, og gi revisor adgang til å foreta de undersøkelser revisor anser nødvendig for å verifisere om opplysningene er tilstrekkelig og hensiktsmessig informasjon til brukerne av redegjørelsen. I praksis vil det være naturlig at revisor engasjeres på et tidlig tidspunkt slik at den som foretar verdsettelsen, kan forholde seg til eventuelle synspunkter som revisor måtte ha.

67. Omfanget av revisors arbeid vil blant annet avhenge av eiendelenes karakter og kvaliteten på den foreliggende verdivurdering og dokumentasjon for denne. Vurderingen av virkelig verdi baseres derfor på om verdien er forsvarlig ved at den gir uttrykk for et beste estimat på grunnlag av de foreliggende forutsetninger, og om de anvendte forutsetninger og metoder for beregning framstår som rimelige. Ved kontroll av virkelige verdier innenfor rammen av regnskapslovens regler er veiledningen i RS 540 ”Revisjon av regnskapsestimater”, RS 545 ”Revisjon av måling av og opplysninger om virkelige verdier” og RS 550 ”Nærstående parter” relevant. Revisor vurderer om det er behov for å innhente skriftlig uttalelse fra ledelsen i overensstemmelse med RS 580 ”Uttalelser fra ledelsen”. Revisors kontroller rettes normalt mot verdsettelse til virkelig verdi, selv om bestemmelsene om redegjørelse i § 2–6 er begrenset til at verdien minst må tilsvare avtalt vederlag. Kompleksiteten i transaksjonen kan gjøre det nødvendig for revisor å bygge på en eksperts arbeid, jf. RS 620 ”Bruk av en eksperts arbeid”.
68. Verdsettelsen av eiendeler som skal skytes inn ved stiftelse, knyttes til tidspunktet for redegjørelsen. Revisor har ingen ytterligere undersøkelsesplikt fram til stiftelsestidspunktet. **Blir revisor kjent med at det mellom tidspunkt for redegjørelse og stiftelsestidspunktet har oppstått en vesentlig mangel som medfører at selskapet ikke kan stiftes på foreliggende grunnlag, må revisor gjøre stifterne oppmerksom på dette forholdet.** Tilsvarende gjelder ved kapitalforhøyelser, hvor verdsettelsen er knyttet til tidspunktet for redegjørelsen.
69. **Dersom revisor ikke mottar de opplysninger som anses nødvendige for å kunne uttale seg om stifternes, respektive styrets, redegjørelse eller for å kunne gi en fullstendig redegjørelse, må revisor gjøre oppdragsgiver oppmerksom på dette så snart som mulig.** Se punkt 20 til 23 om bruk av forbehold mv.
70. **Revisor må uttale seg om det samlede aksjeinnskuddet, det vil si pålydende og eventuell overkurs, og må innrette sine kontrollhandlinger mot dette. Revisor må kontrollere om redegjørelsen er datert og undertegnet.**
71. **Revisors kontrollhandlinger må også omfatte eventuelle utgifter til stiftelse og kapitalforhøyelse som skal dekkes av selskapet.**

### **Aksjeinnskudd ved motregning**

#### *Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver*

72. Etter ASL § 2–6 skal stifterne sørge for at det utarbeides en redegjørelse som skal undertegnes og dateres av stifterne hvis stiftelsesdokumentet inneholder en avtale (eller henvisning til avtale) eller annen bestemmelse om at aksjeinnskudd skal kunne gjøres opp ved motregning.
73. Ved kapitalforhøyelse skal styret i henhold til ASL § 10–2 sørge for at det blir utarbeidet en redegjørelse som undertegnes og dateres av styret hvis generalforsamlingens beslutning om kapitalforhøyelse inneholder en avtale eller bestemmelse om at aksjeinnskuddsforpliktelsen skal kunne gjøres opp ved motregning.
74. Saksforholdet er informasjonen om motregningsgrunnlaget som skal være i overensstemmelse med de krav som stilles i ASL/ASAL § 2–6.
75. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen skal revisor uttale seg om hvorvidt redegjørelsen inneholder de lovpålagte opplysninger, og om den gjeld som skal kunne motregnes, minst svarer til det avtalte vederlaget.

76. I ASA (ASAL § 2–6, jf. § 2–4 første ledd) skal redegjørelsen ved motregning utarbeides av én eller flere uavhengig sakkyndige. Kravene til innholdet i en redegjørelse ved motregning i et ASA er de samme som ved motregning i et AS. Den uavhengig sakkyndiges arbeid består i å gi informasjonen om gjelden, (redegjørelse) som tilfredsstillende kravene i ASAL § 2–6, jf. § 2–4 og å kontrollere den foretatte verdsettelsen. Stifterne eller styret er ansvarlig for verdsettelse og for å fremskaffe fullstendige og korrekte opplysninger om gjelden. Den uavhengig sakkyndiges uttalelse om saksforholdet til styret i en redegjørelse ved motregning i et ASA, retter seg mot om den gjeld som skal kunne motregnes, minst svarer til det avtalte vederlaget.

### **Kriterier**

77. Redegjørelsen ved motregning beskriver at gjelden er regnskapsført, er reell og at gjeldens pålydende tilsvarer pålydende av de aksjer som skal utstedes, med tillegg for eventuell overkurs.
78. Motregning av gjeld må fremgå av generalforsamlingsvedtaket og kan ikke bekreftes som innbetaling i penger, men må konkret betegnes som motregning.
79. Redegjørelsen dateres tidligst 4 uker før generalforsamlingsvedtaket, jf. ASL/ASAL § 10–2 tredje ledd.

### **Veiledning**

80. Ved kapitalforhøyelse treffes beslutning om motregning av generalforsamlingen. Beslutningen kan ikke treffes før selskapet er registrert i Foretaksregisteret.
81. Dersom reglene i ASL/ASAL kapittel 11 om konvertible lån er fulgt, kommer reglene i ASL/ASAL kapittel 10 om redegjørelse ikke til anvendelse, men det skal avgis bekreftelse av selskapets opplysninger om at innskuddet er gjort opp ved motregning.

### **Revisors arbeid**

82. **Revisor må kontrollere at gjelden som skal motregnes, er reell på tidspunktet for generalforsamlingens beslutning og at det foreligger en klar og betingelsesløs avtale om motregning av gjelden, og at redegjørelsen er datert og undertegnet.** Revisor kan ikke avgis uttalelse dersom gjelden åpenbart er oppstått ved transaksjoner som ikke har forretningsmessig grunnlag. Revisors kontrollhandlinger rettes mot at gjelden er en reell betalingsforpliktelse og at beskrivelsen av den er hensiktsmessig og tilstrekkelig som grunnlag for vurdering av gjelden som oppgjør for innskuddsforpliktelsen for aksjer.

## **Åpningsbalanse ved stiftelse**

*Kapittelet om åpningsbalanser omhandler det arbeid revisor må utføre for å kunne uttale seg om klassifisering og presentasjon i åpningsbalanse ved stiftelse. Verdsettelse av de eiendelene som inngår i åpningsbalansen, uttaler revisor seg om når han avgir uttalelse om redegjørelsen.*

### **Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver**

83. Etter ASL og ASAL § 2–8 skal stifterne sette opp, datere og undertegne en åpningsbalanse i samsvar med regnskapslovens bestemmelser.
84. Saksforholdet er åpningsbalansen.
85. Etter ASL og ASAL § 2–8 nr. 2 skal revisors uttalelse om saksforholdet til stifterne rette seg mot om åpningsbalansen er utarbeidet i samsvar med regnskapslovens bestemmelser.

### **Kriterier**

86. Åpningsbalansen skal vise eiendeler, gjeld og egenkapital som selskapet i henhold til stiftelsesdokumentet skal tilføres. Åpningsbalansen skal videre vise at egenkapitalen, etter fradrag for stiftelsesutgifter som selskapet skal dekke, minst svares til selskapets aksjekapital. Det er regnskapslovens presentasjons- og klassifikasjonsregler for balanseoppstillinger som skal benyttes. Det gis også opplysning om hvilket rammeverk for finansiell rapportering som er lagt til grunn.
87. Åpningsbalansen dateres tidligst 4 uker før stiftelsesmøtet, jf. ASL/ASAL § 2–8 annet ledd. Om datering av revisors uttalelse, se punkt 26.

### **Veiledning**

88. Hensikten med åpningsbalansen er å gi brukerne informasjon om eiendeler, gjeld og egenkapital selskapet vil ha på stiftelses- eller gjennomføringstidspunktet. Utgifter til stiftelsen som skal dekkes av selskapet, inngår som en gjeldspost i åpningsbalansen.
89. Etter ASL og ASAL § 2–7 må eiendeler som brukes som aksjeinnskudd, kunne balanseføres etter regnskapsloven. Eiendeler som selskapet mottar som aksjeinnskudd, skal vurderes til virkelig verdi på dagen for åpningsbalansen, med mindre det følger av regnskapsloven at innskuddet skal videreføres til balanseførte verdier (kontinuitet).

### **Revisors arbeid**

90. **Revisor må kontrollere at eiendelene kan føres opp i balansen, at presentasjon og klassifisering av eiendelene er tilfredsstillende, og at balansen er datert og undertegnet. Revisor må også kontrollere presentasjon og klassifisering av gjeld, latente forpliktelser og heftelser.** Revisors kontroller og uttalelse retter seg bare mot presentasjon og klassifisering av eiendeler, gjeld og egenkapital. Revisor kontrollerer og uttaler seg om verdsettelse av tingsinnskudd i forbindelse med uttalelsen om redegjørelsen. Eksistens og tilhørighet dekkes av revisors uttalelse om at innskuddet er mottatt av selskapet, men kontrollhandlinger rettet mot eksistens og tilhørighet utføres ofte samtidig med revisors uttalelser om åpningsbalansen og redegjørelsen. Det er derfor vanligvis hensiktsmessig å kombinere kontrollhandlinger slik at de dekker flere målsettinger samtidig. Når en stifter er en juridisk person, kontrollerer revisor at åpningsbalansen er undertegnet av en fysisk person med signaturrett.
91. **Revisors kontrollhandlinger må også omfatte eventuelle utgifter til stiftelse som skal dekkes av selskapet.**

### **Oppgjør av aksjeinnskudd**

*Kapittelet om oppgjør av aksjeinnskudd tar for seg revisors arbeid ved oppgjør av innskudd i penger, oppgjør ved innskudd i annet enn penger og oppgjør ved motregning.*

### **Oppgjør av aksjeinnskudd med penger**

#### **Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver, veiledning og revisors arbeid**

92. For oppgjør av aksjeinnskudd i penger, se veiledning i punkt 27 til 42.

### **Oppgjør av aksjeinnskudd med annet enn penger**

93. Ifølge ASL og ASAL § 2–18 skal selskapet i melding til Foretaksregisteret opplyse om at selskapet har mottatt aksjeinnskuddene.

94. Saksforholdet er mottaket av aksjeinnskuddet.
95. I sin uttalelse om saksforholdet til Foretaksregisteret skal selskapets valgte revisor bekrefte saksforholdet. Dette følger også av foretaksregisterloven § 4–4. Hensynet bak disse bestemmelser er å ivareta kreditorenes interesser.

### **Kriterier**

96. Ved stiftelse eller kapitalforhøyelse med tingsinnskudd skal det foreligge en klar og betingelsesløs avtale som viser at eiendomsretten er overført til selskapet, samt dokumentasjon for at det ikke er påført ytterligere heftelser.
97. Hele innskuddet (inklusive eventuell overkurs) skal være mottatt senest innen fristen for melding til Foretaksregisteret. Fristen er etter ASL og ASAL § 2–18 tre måneder etter at stiftelsesdokumentet er undertegnet. Ved kapitalforhøyelse er fristen i henhold til ASL og ASAL § 10–9 tre måneder etter tegningsfristens utløp.

### **Veiledning**

98. Ved oppgjør av innskudd i utenlandsk valuta skal selskapet motta det aktuelle valutabeløpet uavhengig av valutakurs på oppgjørstidspunktet.
99. Rettsvern ved overføring av eiendomsrett til fast eiendom oppnås ved tinglysning av skjøte. Når skjøte unntakvis ikke tinglyses, kan det foreligge en tinglyst urådighetserklæring fra overdrager og en sikringsobligasjon, som minst tilsvarende tingsinnskuddets verdi, som er tinglyst. Dette gir ikke samme rettsvern som tinglysning av skjøte.
100. Forhøyelse av aksjekapital hvor innskuddet gjøres opp ved lån til ansatte med hjemmel i forskrift om adgang til å yte finansiell bistand til ansattes kjøp av aksjer, er å anse som innskudd i penger, slik at det ikke kreves utarbeidet redegjørelse.
101. Ved stiftelse skal revisor avgi erklæring om at han mottar valget etter foretaksregisterloven § 4–4 d. Det er hensiktsmessig å kombinere villighetserklæringen med bekreftelse av mottatt innskudd.

### **Revisors arbeid**

102. **Ved stiftelse eller kapitalforhøyelse med tingsinnskudd må revisor kontrollere at det foreligger en klar og ubetinget avtale om at eiendomsretten er overført til selskapet, og at det foreligger dokumentasjon for at det ikke er påført ytterligere krav og heftelser.**
103. **Revisor må kontrollere at selskapet har overtatt eiendomsretten til tingsinnskuddet på en slik måte at det utelukker at andre kan erverve eiendomsrett til tingsinnskuddet.** For aksjeinnskudd i annet enn penger kreves i alminnelighet at selskapet har overtatt eierrådigheten eller kontrollen og at overdragelsesdokument er utferdiget.
104. Verdssettelsen av tingsinnskudd er knyttet til tidspunktet for redegjørelsen og eventuelt åpningsbalansen. Valgt revisor refererer derfor til dette tidspunktet i sin bekreftelse av at innskuddet er mottatt. **Blir revisor kjent med at det mellom tidspunkt for redegjørelse og stiftelsestidspunktet har oppstått en vesentlig mangel som medfører at selskapet ikke kan stiftes på foreliggende grunnlag, må revisor gjøre stifterne oppmerksom på dette forholdet.** Tilsvarende gjelder ved kapitalforhøyelser, hvor verdssettelsen er knyttet til tidspunktet for redegjørelsen. Selskapet vil ha risikoen for verdiendringer etter stiftelsestidspunktet. Dersom det som skytes inn har falt vesentlig i verdi fram til stiftelsestidspunktet eller tidspunktet for kapitalforhøyelsen, og dersom stifterne eller deltakerne i kapitalforhøyelsen forstår eller må

forstå at det klart ikke er dekning for aksjekapitalen, må stifterne eller deltakerne i kapitalforhøyelsen sørge for at underdekningen blir fylt opp, eventuelt at selskapet stiftes med en lavere nominell aksjekapital eller at det foretas en lavere nominell kapitalforhøyelse.

105. **Dersom revisor blir kjent med at det mellom tidspunkt for redegjørelse og oppgjør har oppstått mangel, kan ikke revisor bekrefte at innskuddet er mottatt uten at det skjer en tilleggsinnbetaling som tilsvare mangelen** (jf. ASL og ASAL § 2–14). Verdifall i perioden fra tidspunktet for redegjørelsen frem til oppgjør, f.eks. et fall i eiendomsmarkedet, anses ikke som mangel ved tingsinnskuddet.

### **Oppgjør av aksjeinnskudd ved motregning**

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold***

106. Ifølge ASL og ASAL § 2–18 skal selskapet i melding til Foretaksregisteret opplyse om at selskapet har mottatt aksjeinnskuddene.
107. Saksforholdet er mottaket av aksjeinnskuddet.
108. I sin uttalelse om saksforholdet til Foretaksregisteret skal selskapets valgte revisor bekrefte saksforholdet. Dette følger også av foretaksregisterloven § 4–4. Hensynet bak disse bestemmelser er å ivareta kreditorenes interesser.

#### ***Kriterier***

109. Ved stiftelse eller kapitalforhøyelse ved motregning skal det foreligge en bindende avtale om motregning.
110. Motregningen skal være gjennomført senest innen fristen for melding til Foretaksregisteret. Fristen er etter ASL og ASAL § 2–18 tre måneder etter at stiftelsesdokumentet er undertegnet. Ved kapitalforhøyelse er fristen i henhold til ASL og ASAL § 10–9 tre måneder etter tegningsfristens utløp.

#### ***Revisors arbeid***

111. **Før revisor avgir bekreftelse til Foretaksregisteret om motregning, må revisor kontrollere at det eksisterer en reell betalingsforpliktelse (gjeld) og at det foreligger bindende erklæring om motregning.**

### **Fondsemisjon**

*Kapittelet omhandler revisors arbeid ved kapitalforhøyelser hvor innskuddet hentes fra selskapets fond i stedet for innskudd med penger eller med annet enn penger. I disse tilfellene avgir revisor kun bekreftelser til Foretaksregisteret og ingen uttalelse til generalforsamlingen.*

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver***

112. Ved fondsemisjon skal selskapet ifølge foretaksregisterloven § 4–4 e i melding til Foretaksregisteret opplyse om overføringen er gjort med dekning i fond som tillates brukt til fondsemisjon.
113. Saksforholdet er bruken av fondene til emisjonen.
114. I sin uttalelse om saksforholdet til Foretaksregisteret skal revisor bekrefte opplysningene og at bruken er lovlig. Hensynet bak disse bestemmelser er å ivareta kreditorenes interesse.

### **Kriterier**

115. Etter ASL og ASAL § 10–20 kan forhøyelse av aksjekapitalen ved fondsemisjon skje ved overføring til aksjekapitalen fra overkursfondet (jf. ASL/ASAL § 3–2 annet ledd nr. 3) og fra fri egenkapital. ASL/ASAL § 8–1 tredje ledd gjelder tilsvarende for hva som skal regnes som selskapets frie egenkapital, men likevel slik at det kan overføres egenkapital til aksjekapitalen selv om vilkårene i § 8–1 annet ledd ikke er oppfylt. Det må tas hensyn til tap som har oppstått etter balansedagen. Det kan ikke tas hensyn til overskudd etter balansedagen. Dette gjelder selv om det er satt opp en mellombalanse hvor overskuddet fremkommer. Eventuell overkurs innbetalt etter sist fastsatte årsregnskap, kan benyttes.

### **Veiledning**

116. Beslutning om fondsemisjon treffes av generalforsamlingen. Beslutningen kan ikke treffes før selskapet er registrert i Foretaksregisteret. Generalforsamlingens beslutning skal angi det beløp aksjekapitalen forhøyes med, om kapitalforhøyelsen skal gjennomføres ved at aksjenes pålydende forhøyes eller ved utstedelse av nye aksjer, og dersom det er eller skal være aksjer av ulike slag i selskapet, hvilken aksjeklasse de nye aksjene skal tilhøre.

### **Revisors arbeid**

117. **Revisor må kontrollere at overføringen er gjort med dekning i de fond som tillates brukt til fondsemisjon.**

### **Avtaler med aksjeeier**

*Kapittelet omhandler revisors arbeid i de tilfeller selskapet inngår avtaler med aksjeeiere, daglig leder, styret, morselskapet eller nærstående, jf. aksjelovgivningen § 3–8.*

### **Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver**

118. Etter ASL § 3–8 skal avtaler mellom selskapet og en aksjeeier, en aksjeeiers morselskap, en nærstående til en aksjeeier eller en nærstående til en aksjeeiers morselskap, et styremedlem eller daglig leder, eller noen som handler etter avtale eller for øvrig opptre i forståelse med noen av de foran nevnte, i visse tilfeller godkjennes av generalforsamlingen. Styret skal i de tilfellene sørge for at det utarbeides en redegjørelse for avtalen i overensstemmelse med reglene i ASL § 2–6. Redegjørelsen skal undertegnes og dateres av styret.
119. Saksforholdet er redegjørelsen, herunder en erklæring fra styret om at det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte, og det vederlaget selskapet skal motta.
120. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen skal revisor uttale seg om hvorvidt aksjelovens krav til innhold i redegjørelser er oppfylt, og om det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte, og det vederlaget selskapet skal motta.
121. Etter ASAL § 3–8, jf. § 2–6 skal redegjørelsen utarbeides av én eller flere uavhengig sakkyndige. Kravene til innhold i en redegjørelse i et ASA er de samme som i et AS. Den uavhengig sakkyndiges arbeid består i å gi informasjonen om avtalen (redegjørelse) som tilfredsstillende kravene i ASAL § 2–6, jf. § 3–8, og å ta stilling til om det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte, og det vederlaget selskapet skal motta. Styret er ansvarlig for opplysningene om avtalen. Den uavhengig sakkyndiges uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingene i en redegjørelse ved avtaler mellom selskapet og de i punkt 124 nevnte personer retter seg mot om det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte, og det vederlaget selskapet skal motta.

### **Kriterier**

122. Kravene til innhold i en redegjørelse fremgår av ASL/ASAL § 2–6. Det vises til nærmere omtale i punkt 49.
123. Vurderingen av om det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte, og det vederlaget selskapet skal motta, må baseres på virkelige verdier.
124. De avtaler som omfattes er
- for AS: Avtaler mellom selskapet og en aksjeeier, en aksjeeiers morselskap, en nærstående til en aksjeeier eller en nærstående til en aksjeeiers morselskap, et styremedlem eller daglig leder når vederlaget overstiger 10 % av aksjekapitalen på tidspunktet for ervervet eller avhendelsen.
- for ASA: Avtaler mellom selskapet og en aksjeeier, en aksjeeiers morselskap, en nærstående til en aksjeeier eller en nærstående til en aksjeeiers morselskap, et styremedlem eller daglig leder når vederlaget overstiger 5 % av aksjekapitalen på tidspunktet for ervervet eller avhendelsen. Redegjørelsen for ASA skal utarbeides av uavhengig sakkyndig.

Det er gjort unntak for

- avtale inngått i samsvar med reglene i § 2–4, jf. § 2–6, og § 10–2,
- avtale om lønn og godtgjørelse til daglig leder og avtale som nevnt i § 6–10 for AS,
- avtale som nevnt i § 6–10 og § 6–16 a for ASA,
- avtale om overdragelse av verdipapirer til pris i henhold til offentlig kursnotering,
- avtale som inngås som ledd i selskapets vanlige virksomhet og inneholder pris og andre vilkår som er vanlige for slike avtaler og
- avtaler i AS der selskapets ytelse har en virkelig verdi som utgjør mindre enn kr 50 000, forutsatt at avtalen er godkjent av styret.

### *Veiledning*

125. Ved en avtale mellom et datterselskap og et morselskap gjelder § 3–8 for datterselskapet, men ikke for morselskapet. Ellers gjelder § 3–8 for alle selskaper som deltar i avtaler mellom konsernselskaper såfremt vederlaget overstiger 10 % av aksjekapitalen (5 % i ASA) på tidspunktet for ervervet.
126. For omtale av kriteriene for innholdet i redegjørelser vises til beskrivelse av redegjørelser i punkt 49 til 51.

### *Revisors arbeid*

127. **Revisor må kontrollere at det er rimelig samsvar mellom verdien av det vederlaget selskapet skal yte og det vederlaget selskapet skal motta, og at redegjørelsen er datert og undertegnet.** Det vises til ytterligere omtale av revisors arbeid i punkt 64 til 71. Vederlaget skal fastsettes til virkelig verdi, men det vil sjelden være mulig å fastslå virkelig verdi med absolutt nøyaktighet. Revisor kontrollerer at det er utarbeidet tilstrekkelig grunnlag for fastsettelse av vederlaget og foretar sine vurderinger basert på skjønn og egen erfaring.
128. I de tilfeller revisor ved revisjon av årsregnskapet avdekker transaksjoner som synes å komme inn under reglene i ASL og ASAL § 3–8, uten at disse reglene er fulgt, påpeker revisor dette i et nummerert brev. Slike avtaler er som hovedregel ugyldige og medfører krav om tilbakeføring av ytelsene. I forbindelse med revisjonsberetningen vurderer derfor revisor om dette er forhold som skal medføre avvik fra normalberetning.

## Kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond

*Kapitlet omhandler revisors arbeid ved kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond. Kapitalnedsetting kan gjennomføres for å dekke tap eller andre formål. Dersom hensikten ikke er å dekke tap, må revisor også uttale seg om det er dekning for selskapets bundne egenkapital etter kapitalnedsettelsen og om forholdet til selskapets kreditorer (sistnevnte er en uttalelse med moderat sikkerhet).*

### **Kapitalnedsetting til dekning av tap**

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver***

129. Etter ASL og ASAL § 12–1 er nedsetting for å dekke tap bare aktuelt når tapet ikke kan dekkes på annen måte. Selskapet skal ifølge ASL og ASAL § 12–4 melde kapitalnedsettingen til Foretaksregisteret. Ifølge foretaksregisterloven § 4–4 h skal revisor i vedlegg til meldingen bekrefte opplysningene om kapitalnedsetting, herunder at nedsettingsbeløpet skal anvendes til dekning av tap som ikke kan dekkes på annen måte.
130. Saksforholdet er kapitalnedsettingen.
131. I sin uttalelse om saksforholdet til Foretaksregisteret skal revisor bekrefte opplysningene som er gitt av selskapet. Hensynet bak disse bestemmelsene er å ivareta kreditorenes interesser.

#### ***Kriterier***

132. Ved beregning av selskapet tap etter ASL og ASAL § 12–1 første ledd skal den godkjente balansen for siste regnskapsår legges til grunn. Beregningen kan bygge på en mellombalanse dersom den er fastsatt og revidert etter reglene om årsregnskap.

#### ***Revisors arbeid***

133. **Revisor må kontrollere at tapet ikke kan dekkes på annen måte.**

### **Kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond med andre formål enn dekning av tap – dekning for selskapets bundne egenkapital**

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver***

134. Etter ASL og ASAL § 12–2 annet ledd, jf. ASL/ASAL § 12–1 og § 3–2, kan beslutning om kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond med andre formål enn dekning av tap ikke gjelde større beløp enn at det etter nedsettingen eller anvendelsen av overkursfond, er full dekning for den gjenværende aksjekapitalen og selskapets bundne egenkapital etter § 8–1 første ledd.
135. Saksforholdet er kapitalnedsettingen eller anvendelsen av overkursfondet.
136. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen, skal revisor uttale seg om at det etter nedsettingen vil være full dekning for selskapets bundne egenkapital.

#### ***Kriterier***

137. Det skal være dekning for bundet egenkapital etter at det er tatt hensyn til virkningen av nedsettingen. Dekning for bundet egenkapital foreligger dersom annen egenkapital, etter nedsettingen og etter de fradrag som følger av ASL/ASAL § 8–1 første ledd nr. 1 til 4, er minst null. Ved tingsuttak er det netto balanseførte verdier som skal ligge innenfor begrensningsreglene, jf. ASL/ASAL § 3–6 tredje ledd.

138. Overkursfondet kan anvendes til andre formål enn dekning av utgifter ved kapitalforhøyelse, dekning av underskudd eller fondsemisjon, hvis selskapet følger reglene i ASL/ASAL kapittel 12 om kapitalnedsetting. Begrensingene i ASL/ASAL § 12–2 annet ledd gjelder også for anvendelse av overkursfondet.

### *Veiledning*

139. Beregningen av om det er dekning for bundet egenkapital etter nedsettingen, tar i henhold til ASL/ASAL § 12–2 utgangspunkt i balansen for siste regnskapsår. Dette innebærer at det ikke skal tas hensyn til overskudd som er opptjent etter siste balansedag. Det skal derimot tas hensyn til eventuelle tap etter balansedagen, kapitalnedsetting og andre disposisjoner som reduserer selskapets frie egenkapital etter balansedagen, jf. ASL og ASAL § 8–1. Ved beregningen er det eiendelenes balanseførte verdi som skal legges til grunn. Dette innebærer at dersom en utdeling som følge av en kapitalnedsettelse gjøres opp i annet enn penger, vil det være eiendelens balanseførte verdi som legges til grunn ved beregningen av om det er dekning for bundet egenkapital. Dette vil gjelde selv om det er virkelig verdi som legges til grunn ved utdelingen fra selskapet, jf. ASL/ASAL § 3–6 annet ledd.
140. For perioden mellom utgangen av regnskapsåret og frem til generalforsamlingen har godkjent siste årsregnskap, må kontrollberegningene skje på grunnlag av en mellombalanse. Mellombalansen må være utarbeidet og revidert etter reglene for årsregnskap og balansedagen kan ikke være etter utløpet av forrige regnskapsår og kan ikke ligge lenger tilbake i tid enn seks måneder før dagen for generalforsamlingens beslutning om kapitalnedsetting.
141. Uttalelsen skal avgis også når det samtidig foretas en forhøyelse som bringer kapitalen opp til samme nivå igjen, og hvor nedsettingen derfor ikke krever kreditorvarsel.
142. Utover nedsetting til dekning av tap kan nedsettingsbeløpet bare brukes til:
- utdeling til aksjeeierne,
  - sletting av egne aksjer eller
  - avsetning til fond som skal brukes etter generalforsamlingens beslutning.

I alle disse tilfellene skal det etter nedsettingen være full dekning for den gjenværende aksjekapitalen og selskapets bundne egenkapital for øvrig.

### *Revisors arbeid*

143. **Revisor må foreta kontrollberegning av om det er dekning for bundet egenkapital etter at det er tatt hensyn til virkningen av nedsettingen.** Det skal tas tilbørlig hensyn til hendelser etter balansedagen og tap ”som må forventes å inntreffe”, men det kan ikke tas hensyn til positive resultater etter siste balansedag. **Det må av den grunn utføres revisjonshandlinger vedrørende hendelser etter balansedagen inntil bekreftelse avgis, jf. RS 560 ”Hendelser etter balansedagen”. Revisor må i tillegg ta stilling til selskapets vurdering av tap som må forventes å inntreffe.**

## **Kapitalnedsetting og anvendelse av overkursfond med andre formål enn dekning av tap – forholdet til selskapets kreditorer**

### *Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver*

144. Når det er krav om kreditorvarsel etter ASL og ASAL § 12–6, første ledd nr. 3, skal styret ved varslingsfristens utløp sende en underskrevet bekreftelse til Foretaksregisteret om at forholdet til

selskapets kreditorer ikke er til hinder for at beslutningen trer i kraft.

145. Saksforholdet er forholdet til selskapets kreditorer.
146. I sin uttalelse om saksforholdet til Foretaksregisteret skal selskapets valgte revisor ved utløpet av varslingsfristen avgi en uttalelse til Foretaksregisteret om at revisor ikke har fått kjennskap til forhold som gir grunn til å anta at forholdet til selskapets kreditorer er til hinder for at beslutningen trer i kraft. Hensynet bak disse bestemmelsene er å ivareta kreditorenes interesser.

### **Kriterier**

147. Når kreditorfristen på to måneder fra kunngjøringen i Brønnøysundregistrenes elektroniske kunngjøringspublikasjon er utløpt og forholdet til de kreditorer som i tilfelle har fremsatt innsigelse er avklart etter ASL/ASAL § 12–6 nr. 2, trer beslutningen om kapitalnedsettingen i kraft når melding om dette blir registrert i Foretaksregisteret.

### **Revisors arbeid**

148. **Før revisor avgir sin uttalelse til Foretaksregisteret, må revisor rette forespørsel til selskapets ledelse, og eventuelt andre, om det er mottatt innsigelser fra selskapets kreditorer.** Revisor tar utgangspunkt i den bekreftelse som styret avgir. **Dersom det er mottatt innsigelser, må revisor vurdere de konsekvenser dette kan få for revisors uttalelse.** Foruten å få fremlagt styrets bekreftelse, forespør revisor daglig leder og eventuelt advokatforbindelse(r) om mulige innsigelser. Deretter vurderes den regnskapsmessige virkning av krav, sikkerhetsstillelser med videre.
149. Revisor har ikke noe ansvar for å foreta en fornyet vurdering av om det er dekning for bundet egenkapital på tidspunktet for avgivelse av uttalelsen. **Dersom revisor blir kjent med at det har inntruffet tap som det ikke var tatt hensyn til i forbindelse med beslutningen om kapitalnedsetting, må det likevel foretas en fornyet vurdering av om dette har betydning for gjennomføringen av kapitalnedsettingen.**

## **Fusjon**

*Revisors arbeid ved fusjoner er mer omfattende enn ved kapitalforhøyelser. I tillegg til at revisor må uttale seg om verdien av innskuddet (det overdragende selskap), må revisor også danne seg en mening om vederlaget til aksjeeierne. Dessuten må revisor uttale seg om utkast til åpningsbalanse og i noen tilfeller om mellombalanser (ASA). Revisor skal ikke uttale seg til Foretaksregisteret om oppgjøret av tingsinnskudd i overtakende selskap.*

## **Redegjørelse for fusjonsplanen – vurdering av innskudd og vederlag**

### **Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver**

150. Etter ASL § 13–10 skal styret i hvert av selskapene som deltar i fusjonen, sørge for å få utarbeidet en redegjørelse for fusjonsplanen som skal dateres og undertegnes av styret.
151. Saksforholdet i en fusjon er informasjonen om tingsinnskuddet i overtakende selskap og informasjonen om vederlaget til aksjonærene i overdragende selskap.
152. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen i det overtakende selskap ved fusjon, skal revisor uttale seg om hvorvidt aksjelovens krav til innhold i redegjørelser er oppfylt, om de eiendeler selskapet skal overta har en verdi som minst svarer til det avtalte vederlaget og om vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet. I sin uttalelse om saksforholdet til

generalforsamlingen i det overdragende selskap skal revisor uttale seg om vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet.

153. Etter ASAL § 13–10 skal styret i hvert av selskapene som deltar i fusjonen, sørge for at en uavhengig sakkyndig utarbeider en redegjørelse for fusjonsplanen. Kravene til innhold i redegjørelsen er de samme som for fusjon etter aksjeloven. Den uavhengig sakkyndiges arbeid innebærer å gi informasjon om tingsinnskuddet (redegjørelse) som oppfyller kravene i ASAL § 13–10 og ASAL § 2–6. Styret er ansvarlig for å fremskaffe opplysningene om tingsinnskuddet og verdsettelse. Den uavhengig sakkyndiges uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen om fusjonen, retter seg mot verdsettelsen og vederlaget.

### ***Kriterier***

154. Bestemmelsene i ASL/ASAL § 2–6 gjelder også for innholdet i redegjørelser i fusjoner. Dessuten stiller ASL/ASAL § 13–10 ytterligere krav til innholdet i redegjørelsene. Redegjørelsen for overdragende selskap skal angi:

- hvilke fremgangsmåter som er brukt ved fastsettelsen av vederlaget til aksjeeierne i det overdragende selskapet, og om fremgangsmåtene har vært hensiktsmessige. Er flere fremgangsmåter brukt, skal aksjeverdien ved hver beregningsmåte og hvilken betydning hver av dem har hatt for vederlaget, opplyses;
- en omtale av særlige vanskeligheter ved fastsettelsen av vederlaget;
- om vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet.

155. Redegjørelsen for overtakende selskap skal i tillegg inneholde:

- en beskrivelse av hvert innskudd, erverv eller avtale,
- opplysning om de prinsipper som er fulgt ved vurderingen av de eiendeler selskapet skal overta,
- opplysning om de forhold som kan være av betydning for bedømmelsen av en avtale eller bestemmelse om at selskapet skal overta eiendeler eller bli part i en avtale,
- erklæring om at de eiendeler selskapet skal overta, har en verdi som minst svarer til det avtalte vederlaget, herunder pålydende av de aksjer som skal utstedes som vederlag, med tillegg av eventuell overkurs. Verdsetting av immaterielle eiendeler som skal overtas som aksjeinnskudd, skal særskilt begrunnes.

156. Hvis et ASA er overtakende eller overdragende selskap i en fusjon eller aksjeutstedende selskap i en trekantfusjon, må reglene i ASAL følges for alle selskapene. I andre tilfeller benyttes reglene i ASL.

157. Kriteriene for vurdering av om vederlaget er rimelig og saklig begrunnet, er om vederlaget er basert på virkelig verdier i de selskapene som fusjoneres, herunder om de verdsettelsesmetoder som er anvendt, er relevante (allment kjent og i alminnelig bruk) for selskapene som fusjonerer.

158. Revisors uttalelse om redegjørelsen eller sakkyndige redegjørelse ved fusjon dateres når kontrollarbeidet er avsluttet, tidligst 8 uker før generalforsamlingens beslutning.

### ***Veiledning***

159. Ved fusjon etter ASAL kan styrene i selskapene beslutte at det anvendes én uavhengig sakkyndig som avgir en felles redegjørelse eller særskilte redegjørelser til hvert av selskapene. Tilsvarende gjelder ved fusjon etter ASL, hvor styret avgir redegjørelsen og revisor uttaler seg om den.

160. Redegjørelsen kommer i tillegg til de detaljerte skriftlige rapportene som styrene skal utarbeide etter ASL og ASAL § 13–9. Opplysninger gitt i styrets rapport vil være av betydning for utformingen av redegjørelsen. Redegjørelsen kan inneholde referanse til styrets skriftlige rapport når det er hensiktsmessig.
161. Ved en fusjon er overdragende selskap innskuddet. Det er derfor ikke alltid naturlig å beskrive hver enkelt eiendel, erverv, avtale, osv. slik det fremgår av ordlyden i § 2–6 annet ledd nr. 1. Redegjørelsen vil vanligvis i et slikt tilfelle omtale betydelige eiendeler, materielle eller immaterielle, som skal overtas, mens øvrige eiendeler omtales som en nettopost. I omtalen av betydelige eiendeler vektlegges verdsettelsesprinsipper og forhold av betydning.
162. For øvrig vises det til veiledningen knyttet til redegjørelser:
- Krav til aksjeinnskudd (punkt 55 til 56)
  - Beskrivelser (punkt 57 til 60)
  - Opplysninger om verdi (punkt 61 til 63)
163. Dersom fusjonen skal regnskapsføres som kontinuitet, må det på tidspunktet for redegjørelse i det overdragende selskap foreligge regnskapsmessig dekning for kapitalforhøyelsen og virkelige verdier som minst tilsvarer kapitalforhøyelsen.
164. Aksjer som det overdragende selskap har i overtakende selskap, kan ikke brukes som aksjeinnskudd da aksjene ikke kan regnskapsføres som eiendel i det fusjonerte selskapet. Aksjene kan imidlertid brukes som fusjonsvederlag, uten at det er begrenset av reglene om tilleggsvederlag, jf. ASL/ASAL § 13–2 første ledd.
165. Ved trekantfusjon skjer kapitalforhøyelsen i det selskap som utsteder vederlagsaksjer på grunnlag av innskudd i form av en fordring på det overtakende selskap. Aksjeutstedelsen i det selskap som utsteder vederlagsaksjer, følger reglene for kapitalforhøyelse hvor fordringen anses som tingsinnskudd.
166. I mange tilfeller vil fastsettelsen av vederlaget først og fremst være et forhandlingsspørsmål, og det bør da gis uttrykk for dette i redegjørelsen. Opplysningene om hvilke fremgangsmåter som har vært benyttet, vil normalt innebære en beskrivelse av grunnlaget for beregningen av vederlaget, dvs. hvilke metoder som har vært anvendt og hvilke vesentlige forutsetninger som har vært lagt til grunn ved beregningen. Dette vil for eksempel kunne omhandle vurderinger ut fra børskurser, substansverdier basert på avholdte takster eller verdianslag, samt verdier basert på forventet inntjening. Det kan være benyttet ulike fremgangsmåter for de enkelte selskaper, og det skal i så fall angis hvilke verdier fremgangsmåtene har ledet til og hvordan dette har påvirket fastsettelsen av vederlaget. Det skal angis om fremgangsmåtene har vært hensiktsmessige, dvs. om de fremgangsmåtene som har vært benyttet, er egnet for fastsettelse av vederlaget til aksjeeierne i det eller de overdragende selskapene. Det skal angis om det har vært særlige vanskeligheter ved fastsettelsen av vederlaget.
167. Redegjørelsen må angi om vederlaget til aksjeeierne i de(t) overdragende selskap(er) er rimelig og saklig begrunnet. Konklusjonen kan være entydig eller med forbehold. Aksjeeierne må uansett stå fritt på de respektive generalforsamlinger til å vedta fusjonsplanen.

#### *Særskilt om redegjørelser etter ASAL*

168. Dersom redegjørelsen fra uavhengig sakkyndig ikke foreligger eller det er mangler ved redegjørelsen, kan dette etter omstendighetene føre til at beslutning om å godkjenne

fusjonsplanen kjennes ugyldig. Det bør derfor ikke gis en redegjørelse der det tas forbehold med hensyn til utførelsen av den sakkyndiges arbeid, men den uavhengig sakkyndige må i stedet skriftlig meddele styret som sin oppdragsgiver dette forholdet. Se nærmere om bruk av forbehold mv. i punkt 20 til 23 ovenfor.

### *Revisors arbeid*

169. For overdragende selskap i en fusjon etter ASL må revisor ta stilling til og uttale seg om at **de opplysninger loven krever, er gitt, og danne seg en oppfatning av om begrunnelsen for vederlaget til aksjeeierne i det overdragende selskap er rimelig og saklig. For overtakende selskap i en fusjon må revisor i tillegg ta stilling til og uttale seg om styrets vurdering av innskuddets verdi. Revisor må kontrollere at redegjørelsen er datert og undertegnet.** De opplysninger loven krever, må være i samsvar med de reelle forhold.
170. **For fusjon etter ASAL må revisor sørge for at styrene fremskaffer de opplysninger som er nødvendige for å kunne utarbeide en redegjørelse. Revisor må sammenstille og kontrollere opplysningene og danne seg en oppfatning av om begrunnelsen for vederlaget til aksjeeierne i overdragende selskap er rimelig og saklig. For overtakende selskap må revisor i tillegg ta stilling til og uttale seg om styrets vurdering av innskuddets verdi.**
171. **Revisor må ikke delta i beslutningsprosessen eller foreta verdsettelse av det enkelte selskap som deltar i fusjonen når revisor utarbeider redegjørelser som uavhengig sakkyndig eller når revisor uttaler seg om redegjørelser.** Det er en forutsetning at det fra styrenes side er foretatt en verdsettelse av det enkelte selskap som deltar i fusjonen før revisor gir sin uttalelse eller redegjørelse. For at revisor skal kunne avgi sin uttalelse eller redegjørelse, tilsier ASL/ASAL § 2–6 annet ledd at styrene må fremskaffe de opplysninger revisor anser er nødvendige for å avgi sin uttalelse eller redegjørelse, og gi revisor adgang til å foreta de undersøkelser revisor anser nødvendig for å verifisere om opplysningene er tilstrekkelig og hensiktsmessig informasjon til brukerne av redegjørelsen. I praksis vil det være naturlig at revisor engasjeres på et tidlig tidspunkt slik at den som foretar verdsettelsen, kan forholde seg til eventuelle synspunkter som revisor måtte ha.
172. Omfanget av revisors arbeid vil blant annet avhenge av kvaliteten på den foreliggende verddivurdering og dokumentasjon for denne. Vurderingen av virkelig verdi må derfor baseres på om verdien er forsvarlig ved at den gir uttrykk for et beste estimat på grunnlag av de foreliggende forutsetninger, og om de anvendte forutsetninger og metoder for beregning framstår som rimelige. Ved kontroll av virkelige verdier er veiledningen i RS 540 ”Revisjon av regnskapsestimater”, RS 545 ”Revisjon av måling av og opplysninger om virkelige verdier” og RS 550 ”Nærstående parter” relevant. Revisor vurderer om det er behov for å innhente skriftlig uttalelse fra ledelsen i overensstemmelse med RS 580 ”Uttalelser fra ledelsen”. Revisors kontroller rettes mot verdsettelse til virkelig verdi, selv om bestemmelsene om redegjørelse i § 2–6 er begrenset til at verdien minst må tilsvare avtalt vederlag. Kompleksiteten i transaksjonen kan gjøre det nødvendig for revisor å bygge på en eksperts arbeid, jf. RS 620 ”Bruk av en eksperts arbeid”.
173. **Revisor må danne seg en oppfatning av om fastsettelsen av vederlaget til aksjeeierne i overdragende selskap er rimelig og saklig begrunnet, og om begrunnelsen er tilstrekkelig beskrevet i redegjørelsen.** Revisor kan normalt legge til grunn at fremforhandlet vederlag mellom uavhengige parter reflekterer de virkelige verdiene. Revisor vurderer i den forbindelse om alle berørte parter er representert. Det fremforhandlede bytteforholdet kan avvike fra det en teknisk verdsettelse normalt skulle tilsi. Dette kan blant annet skyldes styrkeforholdet mellom partene. Revisor gjør likevel en selvstendig vurdering av grunnlaget for bytteforholdet og kontrollerer om det er utarbeidet tilstrekkelig begrunnelse for fastsettelse av vederlaget.

174. **Dersom revisor ikke mottar de opplysninger som anses nødvendige for å kunne uttale seg om redegjørelsen eller for å kunne gi en fullstendig redegjørelse, skal revisor gjøre oppdragsgiver oppmerksom på dette så snart som mulig.** Se punkt 20 til 23 om bruk av forbehold mv.
175. **I trekantfusjoner må revisor vurdere verdien av fordringen på datterselskapet som deltar i fusjonen.** Verdien av fordringen vil i hovedsak avhenge av verdien av innskuddet i det fusjonerende selskapet, altså verdien av det overdragende selskapet. **Revisor må ta stilling til og uttale seg om styrets vurdering av fordringens verdi, det vil si verdien av det (de) overdragende selskapet(r).**
176. Verdsettelsen av eiendeler som skal skytes inn, knyttes til tidspunktet for redegjørelsen. Revisor har ingen ytterligere undersøkelsesplikt fram til tidspunktet for generalforsamling.

### **Utkast til åpningsbalanse ved fusjon**

#### ***Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver***

177. Etter ASL og ASAL § 13–6 første ledd nr. 7 skal styret utarbeide utkast til åpningsbalanse for det overtakende selskapet. Utkast til åpningsbalanse er en del av fusjonsplanen og skal settes opp i samsvar med gjeldende regnskapsregler.
178. Saksforholdet er utkastet til åpningsbalanse.
179. Revisors uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen retter seg mot om utkastet til åpningsbalanse er tilbørlig sammenstilt i samsvar med gjeldende regnskapsregler. Ved fusjon mellom morselskap og heleid datterselskap i henhold til § 13-23 skal tilsvarende uttalelse fra revisor avgis til styret.

#### ***Kriterier***

180. Formålet med utkastet til åpningsbalansen er å vise eiendeler, gjeld og egenkapital som forutsettes å tilhøre det overtakende selskapet etter fusjonen. Den vil således danne grunnlag for kontroll med at det overtakende selskapet ved sammenslåingen blir tilført verdier som minst gir dekning for selskapets nye aksjekapital. Det er regnskapslovens presentasjons- og klassifikasjonsregler for balanseoppstillinger som skal benyttes. Det er i utgangspunktet ikke krav om å gi noteopplysninger. Det er imidlertid nødvendig å gi tilleggsopplysninger for å gi en forståelse av grunnlaget for og innholdet i utkastet til åpningsbalanse. Utkastet til åpningsbalanse utarbeides basert på forholdene som eksisterer på balansedagen. Det tas hensyn til vesentlige transaksjoner som er en forutsetning for fusjonen.

#### ***Veiledning***

181. Utkast til åpningsbalanse kan være datert tidligst 8 uker før generalforsamlingens beslutning. Normalt daterer revisor sin uttalelse om utkastet til åpningsbalanse samme dag som sin uttalelse om redegjørelsen/uavhengig sakkyndige redegjørelse.
182. Kravet om at det skal utarbeides utkast til åpningsbalanse gjelder kun det selskap som er det overtakende i fusjonen, og omfatter således ikke konsernselskap som yter vederlagsaksjer ved trekantfusjon. Kravet om utkast til åpningsbalanse gjelder også ved fusjon hvor det ikke utstedes aksjer som fusjonsvederlag, for eksempel ved fusjon av konsernselskaper.

### **Revisors arbeid**

183. **Som grunnlag for sin uttalelse må revisor benytte regnskapene for de enkelte selskapene og kontrollere at de regnskapsmessige konsekvensene av fusjonen er innarbeidet i henhold til regnskapslovens bestemmelser.** Revisors uttalelse er avgrenset til presentasjon og klassifisering. Verdsettelsen av innskuddet kontrollerer og uttaler revisor seg om i forbindelse med uttalelsen om redegjørelsen. Foruten nødvendig arbeid direkte knyttet til uttalelsen om presentasjon og klassifisering utfører revisor kontrollhandlinger, normalt forespørsler og analyser, rettet mot grunnlaget for åpningsbalansen. Disse kontrollhandlingene utføres basert på revisors profesjonelle skjønn, og kontrollene rettes mot regnskapspåstander utover presentasjon og klassifisering. Det er hensiktsmessig å kombinere kontrollhandlinger slik at de dekker flere målsettinger samtidig. Revisors kontroller vedrørende overdragende selskap (verdien av tingsinnskuddet) er behandlet i punkt 169 til 176 under kapitlet om ”Redegjørelse for fusjonsplanen”.

## Mellombalanser for ASA

### *Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver*

184. Dersom fusjonsplanen undertegnes mer enn 6 måneder etter balansedagen for det senest fastsatte årsregnskapet, skal mellombalanser for de deltakende selskaper etter ASAL § 13–8 nr. 3 vedlegges fusjonsplanen. Mellombalansene skal være utarbeidet etter reglene for årsregnskap og skal revideres.
185. Saksforholdet er mellombalansene.
186. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen skal revisor uttale seg om mellombalansene er utarbeidet etter reglene for årsregnskap. Uttalelsen gis i samsvar med RS 800 ”Revisors uttalelser ved revisjonsoppdrag med spesielle formål”.

### *Kriterier*

187. Mellombalansene utarbeides etter reglene for årsregnskap. Det er i utgangspunktet ikke krav om å gi noteopplysninger. Det er imidlertid nødvendig å gi tilleggsopplysninger for å gi en forståelse av grunnlaget for innholdet i mellombalansen. Balansedagen for mellombalansene må ikke ligge lenger tilbake i tid enn tre måneder før dagen for undertegning av fusjonsplanen.
188. Kravet om mellombalanser gjelder også ved fusjon mellom konsernselskaper selv om det ikke utstedes aksjer som fusjonsvederlag.

### *Revisors arbeid*

189. **Revisor må utføre revisjon av mellombalanser i overensstemmelse med revisjonsstandardene.<sup>3</sup>**

### **Ikrafttredelse av fusjon**

190. Ikrafttredelse av fusjon skjer ved registrering i Foretaksregisteret når dette er meldt av det overtakende selskap for alle deltakende selskaper etter at fristen for innsigelser fra kreditorene er utløpt. Det er ikke krav om noen ytterligere bekreftelser fra revisor eller uavhengig sakkyndig i denne forbindelse selv om fusjonen fører til nystiftelse av selskap, jf. ASL/ASAL § 13–16 første ledd punkt 3.

---

<sup>3</sup> ASAL § 13-8 nr. 3 inneholder en hjemmel som gir anledning til å gi en forskrift som vil tillate begrenset revisjon av mellombalanser. Slik forskrift er ikke gitt pr. april 2008.

## Fisjon

*Revisors arbeid ved fisjoner er mer omfattende enn ved kapitalnedsettelse. I det overdragende selskap (som deles) må revisor uttale seg om dekning for bundet egenkapital etter kapitalnedsettelsen og dessuten danne seg en mening om vederlaget til aksjeeierne. For overtakende selskap må revisor også uttale seg om verdien av innskuddet. Som ved fusjoner må revisor uttale seg om utkast til åpningsbalanse (overtakende selskap) og i noen tilfeller om mellombalanser (ASA). I alle selskaper som deltar i en fisjon, må revisor dessuten uttale seg om de redegjørelsene for fisjonsplanen som styrene utarbeider. Revisor skal ikke uttale seg til Foretaksregisteret om oppgjøret av innskuddet i overtakende selskap.*

### Redegjørelse for fisjonsplanen

#### **Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver**

191. Etter ASL § 14–4 første ledd (jf. § 13–10) skal styret i selskapet som skal deles, utarbeide en redegjørelse for fisjonsplanen. Ved fisjon ved overføring til eksisterende selskap(er) skal styrene i hvert av selskapene som deltar i fisjonen, sørge for at det utarbeides slike redegjørelser. En redegjørelse skal være datert og undertegnet av vedkommende styre.
192. Saksforholdet i en fisjon er informasjonen om tingsinnskuddet i overtakende selskap og informasjonen om vederlaget til aksjonærene i overdragende selskap.
193. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen i det overtakende selskap ved fisjon, skal revisor uttale seg om hvorvidt aksjelovens krav til innhold i redegjørelser er oppfylt, om de eiendeler selskapet skal overta har en verdi som minst svarer til det avtalte vederlaget, og om vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen i det overdragende selskap skal revisor uttale seg om vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet.
194. Etter ASAL § 14–4 tredje ledd, jf. § 13–10 skal styret i hvert av selskapene som deltar i fisjonen, sørge for at en uavhengig sakkyndig utarbeider en redegjørelse for fisjonsplanen. Kravene til innhold i redegjørelsen er de samme som for fisjon etter aksjeloven. Den uavhengig sakkyndiges arbeid innebærer å gi informasjonen om tingsinnskuddet (redegjørelse) som tilfredsstiller kravene i ASAL § 13–10 og ASAL § 2–6. Styret er ansvarlig for å fremskaffe opplysningene om tingsinnskuddet og verdsettelse. Den uavhengig sakkyndiges uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen om fisjonen, retter seg mot verdsettelsen og vederlaget.

#### **Kriterier**

195. Bestemmelsene i ASL/ASAL § 2–6 gjelder også for innholdet i redegjørelser i fisjoner. Dessuten stiller ASL/ASAL § 14–4, jf. § 13–10, ytterligere krav til innholdet i redegjørelser. Redegjørelsen for overdragende selskap skal angi:
  - hvilke fremgangsmåter som er brukt ved fastsettelsen av vederlaget til aksjeeierne i det overdragende selskapet og om fremgangsmåtene har vært hensiktsmessige. Er flere fremgangsmåter brukt, skal aksjeverdien ved hver beregningsmåte og hvilken betydning hver av dem har hatt for vederlaget, opplyses;
  - en omtale av særlige vanskeligheter ved fastsettelsen av vederlaget;
  - om vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet.
196. For overtakende selskap må redegjørelsen i tillegg inneholde:
  - en beskrivelse av hvert innskudd, erverv eller avtale,

- opplysning om de prinsipper som er fulgt ved vurderingen av de eiendeler selskapet skal overta,
  - opplysning om de forhold som kan være av betydning for bedømmelsen av en avtale eller bestemmelse om at selskapet skal overta eiendeler eller bli part i en avtale,
  - erklæring om at de eiendeler selskapet skal overta, har en verdi som minst svarer til det avtalte vederlaget, herunder pålydende av de aksjer som skal utstedes som vederlag, med tillegg av eventuell overkurs. Verdsetting av immaterielle eiendeler som skal overtas som aksjeinnskudd, skal særskilt begrunnes.
197. Hvis et ASA er overtakende eller overdragende selskap i en fisjon eller aksjeutstedende selskap i en trekantfisjon, må reglene i ASAL følges for alle selskapene. I andre tilfeller benyttes reglene i ASL.
198. Kriteriene for vurdering av om vederlaget er rimelig og saklig begrunnet, er om vederlaget er basert på virkelig verdier i de selskapene som fisjoneres, herunder om de verdsettelsesmetoder som er anvendt, er relevante (allment kjent og i alminnelig bruk) for selskapene som fisjonerer.
199. Revisors sakkyndige redegjørelse eller uttalelse om redegjørelsen ved fisjon dateres når kontrollarbeidet er avsluttet, tidligst 8 uker før generalforsamlingens beslutning.

### **Veiledning**

200. Ved fisjon etter ASAL kan styrene i selskapene beslutte at det anvendes én uavhengig sakkyndig som avgir en felles redegjørelse eller særskilte redegjørelser til hvert av selskapene. Tilsvarende gjelder ved fisjon etter ASL, hvor styret avgir redegjørelsen og revisor uttaler seg om den.
201. Redegjørelsen kommer i tillegg til de detaljerte skriftlige rapportene som styrene skal utarbeide etter ASL og ASAL § 14–4, jf. § 13–9. Opplysninger gitt i styrets rapport vil være av betydning for utformingen av redegjørelsen. Redegjørelsen kan inneholde referanse til styrets skriftlige rapport når det er hensiktsmessig.
202. Ved en fisjon vil innskuddet være eiendeler og gjeld utdelt fra overdragende selskap. Det er derfor ikke alltid naturlig å beskrive hver enkelt eiendel, erverv, avtale, osv. slik det fremgår av ordlyden i § 2–6 annet ledd nr. 1. Redegjørelsen vil vanligvis i et slikt tilfelle omtale betydelige eiendeler, materielle eller immaterielle, som skal overdras, mens øvrige eiendeler omtales som en nettopost. I omtalen av betydelige eiendeler vektlegges verdsettelsesprinsipper og forhold av betydning.
203. For øvrig vises det til veiledningen knyttet til redegjørelser:
- Krav til aksjeinnskudd (punkt 55 til 56)
  - Beskrivelser (punkt 57 til 60)
  - Opplysninger om verdi (punkt 61 til 63)
204. Aksjer som det overdragende selskap har i det overtakende selskap, kan ikke brukes som aksjeinnskudd da aksjene ikke kan regnskapsføres som eiendel i det overtakende selskap. Aksjene kan imidlertid brukes som fijosvederlag, uten at det er begrenset av reglene om tilleggsvederlag, jf. ASL/ASAL § 14–2 første ledd.
205. Ved trekantfisjon skjer kapitalforhøyelsen i det selskap som utsteder vederlagsaksjer på grunnlag av innskudd i form av en fordring på det overtakende selskap. Aksjeutstedelsen i det selskap som utsteder vederlagsaksjer, følger reglene for kapitalforhøyelse hvor fordringen anses som

tingsinnskudd.

206. I mange tilfelle vil fastsettelsen av vederlaget først og fremst være et forhandlingsspørsmål, og det bør da gis uttrykk for dette i redegjørelsen. Opplysningene om hvilke fremgangsmåter som har vært benyttet, vil normalt innebære en beskrivelse av grunnlaget for beregningen av vederlaget, dvs. hvilke metoder som har vært anvendt, og hvilke vesentlige forutsetninger som har vært lagt til grunn ved beregningen. Dette vil for eksempel kunne omhandle vurderinger ut fra børskurser, substansverdier basert på avholdte takster eller verdianslag, samt verdier basert på forventet inntjening. Det kan være benyttet ulike fremgangsmåter for de enkelte selskaper, og det skal i så fall angis hvilke verdier fremgangsmåtene har ledet til og hvordan dette har påvirket fastsettelsen av vederlaget. Det skal angis om fremgangsmåtene har vært hensiktsmessige, dvs. om de fremgangsmåter som har vært benyttet, er egnet for fastsettelse av vederlaget til aksjeeierne i det eller de overdragende selskapene. Det skal angis om det har vært særlige vanskeligheter ved fastsettelsen av vederlaget.
207. Redegjørelsen må angi om vederlaget til aksjeeierne i de(t) overdragende selskap(er) er rimelig og saklig begrunnet. Konklusjonen kan være entydig eller med forbehold. Aksjeeierne må uansett stå fritt på de respektive generalforsamlinger til å vedta fisjonsplanen.
208. Dersom fisjonen skal regnskapsføres som kontinuitet, må netto eiendeler og gjeld som overføres, på tidspunktet for redegjørelse gi regnskapsmessig dekning for kapitalforhøyelsen og virkelige verdier som minst tilsvarer kapitalforhøyelsen.

### *Revisors arbeid*

209. **For overdragende selskap i en fisjon etter ASL må revisor ta stilling til og uttale seg om at de opplysninger loven krever er gitt og danne seg en oppfatning av om begrunnelsen for vederlaget til aksjeeierne i det overdragende selskap er rimelig og saklig. For overtakende AS i en fisjon må revisor i tillegg ta stilling til og uttale seg om styrets vurdering av innskuddets verdi. Revisor må kontrollere at redegjørelsen er datert og undertegnet. De opplysninger loven krever, må være i samsvar med de reelle forhold.**
210. **For fisjon etter ASAL må revisor sørge for at styrene fremskaffer de opplysninger som er nødvendige for å kunne utarbeide en redegjørelse. Revisor må sammenstille og kontrollere opplysningene og ta stilling til og uttale seg om begrunnelsen for vederlaget til aksjeeierne i overdragende selskap er rimelig og saklig. For overtakende selskap må revisor i tillegg ta stilling til og uttale seg om styrets vurdering av innskuddets verdi.**
211. **Revisor må ikke delta i beslutningsprosessen eller foreta verdsettelse av det enkelte selskap som deltar i fisjonen når revisor utarbeider redegjørelser som uavhengig sakkyndig eller når revisor uttaler seg om redegjørelser.** Det er en forutsetning at det fra styrenes side er foretatt en verdsettelse av det enkelte selskap som deltar i fisjonen før revisor gir sin uttalelse eller redegjørelse. For at revisor skal kunne avgi sin uttalelse eller redegjørelse, tilsier ASL/ASAL § 2–6 annet ledd at styrene må fremskaffe de opplysninger revisor anser er nødvendige for å avgi sin uttalelse eller redegjørelse, og gi revisor adgang til å foreta de undersøkelser revisor anser nødvendig for å verifisere om opplysningene er tilstrekkelig og hensiktsmessig informasjon til brukerne av redegjørelsen. I praksis vil det være naturlig at revisor engasjeres på et tidlig tidspunkt slik at den som foretar verdsettelsen, kan forholde seg til eventuelle synspunkter revisor måtte ha.
212. Omfanget av revisors arbeid vil blant annet avhenge av kvaliteten på den foreliggende verdivurderingen og dokumentasjon for den. Vurderingen av virkelig verdi må baseres på om verdien er forsvarlig ved at den gir uttrykk for et beste estimat på grunnlag av de foreliggende

forutsetninger, og om de anvendte forutsetninger og metoder for beregning framstår som rimelige. Ved kontroll av virkelige verdier er veiledningen i RS 540 "Revisjon av regnskapsestimer", RS 545 "Revisjon av måling av og opplysninger om virkelige verdier" og RS 550 "Nærstående parter" relevant. Revisor vurderer om det er behov for å innhente skriftlig uttalelse fra ledelsen, jf. punkt 19. Revisors kontroller rettes mot verdsettelse til virkelig verdi, selv om bestemmelsene om redegjørelse i § 2–6 er begrenset til at verdien minst må tilsvare avtalt vederlag. Kompleksiteten i transaksjonen kan gjøre det nødvendig for revisor å bygge på en eksperts arbeid, jf. RS 620 "Bruk av en eksperts arbeid".

213. **Revisor må danne seg en oppfatning av om fastsettelsen av vederlaget til aksjeeierne er rimelig og saklig begrunnet, og om begrunnelsen er tilstrekkelig beskrevet i redegjørelsen.** Revisor kan normalt legge til grunn at fremforhandlet vederlag mellom uavhengige parter reflekterer de virkelige verdiene. Revisor vurderer i den forbindelse om alle berørte parter er representert. Det fremforhandlede bytteforholdet kan avvike fra det en teknisk verdsettelse normalt skulle tilsi. Dette kan blant annet skyldes styrkeforholdet mellom partene. Revisor foretar likevel en selvstendig vurdering av grunnlaget for bytteforholdet og kontrollerer om det er utarbeidet tilstrekkelig begrunnelse for fastsettelse av vederlaget.
214. **Dersom revisor ikke mottar de opplysninger som anses nødvendige for å kunne uttale seg om redegjørelsen eller for å kunne gi en fullstendig redegjørelse, skal revisor gjøre oppdragsgiver oppmerksom på dette så snart som mulig.** Se punkt 20 til 23 om bruk av forbehold mv.
215. **I trekantfisjoner må revisor vurdere verdien av fordringen på datterselskapet som deltar i fisjonen.** Verdien av fordringen vil i hovedsak avhenge av verdien av innskuddet i det fisjonerende selskapet, altså verdien av det overdragende selskapet. **Revisor må ta stilling til og uttale seg om styrets vurdering av fordringens verdi, det vil si verdien av det overdragende selskap.**
216. Verdsettelsen av eiendeler som skal skytes inn, knyttes til tidspunktet for redegjørelsen. Revisor har ingen ytterligere undersøkelsesplikt fram til tidspunktet for generalforsamling.

### Utkast til åpningsbalanse

#### *Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver*

217. Etter ASL og ASAL § 14–4 første ledd (jf. § 13–6) skal styret utarbeide utkast til åpningsbalanse for det overtakende selskap. Utkast til åpningsbalanse er en del av fisjonsplanen og skal settes opp i samsvar med gjeldende regnskapsregler.
218. Saksforholdet er utkastet til åpningsbalanse.
219. Revisors uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen retter seg mot om utkast til åpningsbalanse er gjort opp i samsvar med gjeldende regnskapsregler.

#### *Kriterier*

220. Formålet med utkastet til åpningsbalanse er å vise eiendeler, gjeld og egenkapital som forutsettes å tilhøre det overtakende selskapet etter fisjonen. Det er regnskapslovens presentasjons- og klassifikasjonsregler for balanseoppstillinger som skal benyttes. Det er i utgangspunktet ikke krav om å gi noteopplysninger. Det er imidlertid nødvendig å gi tilleggsopplysninger for å gi en forståelse av grunnlaget for innholdet i utkastet til åpningsbalanse. Utkastet til åpningsbalanse utarbeides basert på forholdene som eksisterer på balansedagen. Det tas hensyn til vesentlige transaksjoner som er en forutsetning for fisjonen.

### *Veiledning*

221. Utkast til åpningsbalanse kan tidligst være datert 8 uker før generalforsamlingens beslutning. Normalt daterer revisor sin uttalelse om utkastet til åpningsbalanse samme dag som sin uttalelse om redegjørelsen/uavhengig sakkyndige redegjørelse.
222. Ved fisjon hvor overtakende selskap er nystiftet, vil utkastet til åpningsbalanse også oppfylle kravene til åpningsbalanse ved stiftelse. Kravet om at det skal utarbeides utkast til åpningsbalanse, gjelder kun det selskap som er overtakende i en fusionsfusjon eller det eller de selskaper som stiftes i en fisjon. Det er ingen krav om tilsvarende oppstilling for overdragende selskap.

### *Revisors arbeid*

223. **Som grunnlag for sin uttalelse må revisor benytte regnskapene for de enkelte selskapene og kontrollere at de regnskapsmessige konsekvensene av fisjonen er innarbeidet i henhold til regnskapslovens bestemmelser.** Revisors uttalelse er avgrenset til presentasjon og klassifisering. Verdsettelsen av innskuddet kontrollerer og uttaler revisor seg om i forbindelse med uttalelsen om redegjørelsen. Foruten nødvendig arbeid direkte knyttet til uttalelsen om presentasjon og klassifisering utfører revisor kontrollhandlinger, normalt forespørsler og analyser, rettet mot grunnlaget for åpningsbalansen. Disse kontrollhandlingene utføres basert på revisors profesjonelle skjønn, og kontrollene rettes mot regnskapspåstander utover presentasjon og klassifisering. Det er hensiktsmessig å kombinere kontrollhandlinger slik at de dekker flere målsettinger samtidig. Revisors kontroller vedrørende overdragende selskap (verdien av tingsinnskuddet) er behandlet i punkt 169 til 176 under kapittelet om ”Redegjørelse for fusionsplanen”.

### **Mellombalanser for ASA**

#### *Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver*

224. Dersom fusionsplanen undertegnes mer enn 6 måneder etter balansedagen for det senest fastsatte årsregnskapet, skal mellombalanser for de deltakende selskaper etter ASAL § 13–8 nr. 3 vedlegges fusionsplanen. Mellombalansene skal være utarbeidet etter reglene for årsregnskap og skal revideres.
225. Saksforholdet er mellombalansene.
226. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen skal revisor uttale seg om mellombalansene er utarbeidet etter reglene for årsregnskap. Uttalelsen gir i samsvar med RS 800 ”Revisors uttalelser ved revisjonsoppdrag med spesielle formål”.

#### *Kriterier*

227. Mellombalansene utarbeides etter reglene for årsregnskap. Det er i utgangspunktet ikke krav om å gi noteopplysninger. Det er imidlertid nødvendig å gi tilleggsopplysninger for å gi en forståelse av grunnlaget for innholdet i mellombalansene. Balansedagen for mellombalansene må ikke ligge lenger tilbake i tid enn tre måneder før dagen for undertegning av planen.

#### *Revisors arbeid*

228. **Revisor må utføre revisjon av mellombalanser i overensstemmelse med revisjonsstandardene.<sup>4</sup>**

---

<sup>4</sup> ASAL § 13-8 nr. 3 inneholder en hjemmel som gir anledning til å gi en forskrift som vil tillate begrenset revisjon av mellombalanser. Slik forskrift er ikke gitt pr. april 2008.

## Dekning for selskapets bundne egenkapital ved fisjon

### *Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver*

229. Ved fisjon vil det normalt foretas nedsetting av aksjekapitalen i overdragende selskap, men det kan også foretas fisjon uten nedsetting. Når overdragende selskap fortsetter, skal det i henhold til ASL/ASAL § 14–3 tredje ledd, jf. § 12–2 annet ledd etter nedsettingen være full dekning for den gjenværende aksjekapitalen og selskapets bundne egenkapital etter § 8–1 første ledd.
230. Saksforholdet er kapitalnedsettingen.
231. I sin uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen skal revisor uttale seg om hvorvidt det etter nedsettingen vil være full dekning for selskapets bundne egenkapital.

### *Kriterier*

232. Det skal være dekning for bundet egenkapital etter at det er tatt hensyn til virkningen av nedsettingen. Dekning for bundet egenkapital foreligger dersom annen egenkapital, etter de fradrag som følger av ASL/ASAL § 8–1 første ledd nr. 1 til 4, er minst null. Det er netto balanseførte verdier som skal ligge innenfor begrensningsreglene, jf. ASL/ASAL § 3–6 tredje ledd.

### *Veiledning*

233. Beregningen av om det er dekning for bundet egenkapital etter nedsettingen, tar i henhold til ASL og ASAL § 12–2 utgangspunkt i balansen for siste regnskapsår. Dette innebærer at det ikke skal tas hensyn til overskudd som er opptjent etter siste balansedag. Det skal derimot tas hensyn til eventuelle tap etter balansedagen, kapitalendringer og andre disposisjoner som reduserer selskapets frie egenkapital etter balansedagen, jf. ASL og ASAL § 8–1. Ved beregningen er det eiendelenes balanseførte verdi som skal legges til grunn. Dette innebærer at dersom en utdeling som følge av en kapitalnedsettelse gjøres opp i annet enn penger, vil det være eiendelens balanseførte verdi som legges til grunn ved beregningen av om det er dekning for bundet egenkapital. Dette vil gjelde selv om det er virkelig verdi som legges til grunn ved utdelingen fra selskapet, jf. ASL/ASAL § 3–6 annet ledd.
234. For perioden mellom utgangen av regnskapsåret og frem til generalforsamlingen har godkjent siste årsregnskap, må kontrollberegningene skje på grunnlag av en mellombalanse. Mellombalansen må være utarbeidet og revidert etter reglene for årsregnskap og balansedagen kan ikke være etter utløpet av forrige regnskapsår og kan ikke ligge lenger tilbake i tid enn seks måneder før dagen for generalforsamlingens beslutning om fisjon.

### *Revisors arbeid*

235. **Ved fisjoner hvor overdragende selskap fortsetter, må revisor foreta kontrollberegning av om det er dekning for bundet egenkapital etter at det er tatt hensyn til virkningen av nedsettingen.** Det skal tas tilbørlig hensyn til hendelser etter balansedagen og tap ”som må forventes å inntreffe”, men det kan ikke tas hensyn til positive resultater etter siste balansedag. **Det må av den grunn utføres revisjonshandlinger vedrørende hendelser etter årsskiftet inntil bekreftelse avgis, jf. RS 560 ”Hendelser etter balansedagen”. Revisor må i tillegg ta stilling til selskapets vurdering av tap som må forventes å inntreffe.**

### **Ikrafttredelse av fisjon**

236. Ikrafttredelse av fisjon skjer ved registrering i Foretaksregisteret når dette er meldt av det eller de overtakende selskaper etter at fristen for innsigelser fra kreditorene er utløpt. Er det overdragende selskapet oppløst ved fisjonen, skal minst ett av de overtakende selskapene melde oppløsningen til Foretaksregisteret. Utover villighetserklæring ved nystiftelse er det ikke krav om noen ytterligere bekreftelser fra revisor eller uavhengig sakkyndig ved ikrafttredelsen, heller ikke for selskaper som stiftes i forbindelse med fisjonen.

### **Uttreden og utløsning**

*Kapittelet omhandler revisors arbeid ved uttreden og utløsning. Erfaringsmessig er slike situasjoner sjeldne. Omtalen er derfor begrenset.*

#### **Ansvarlig parts ansvar, saksforhold og revisors oppgaver**

237. Etter ASL § 4–24 kan aksjeeier ved helt spesielle forhold gis rett til å tre ut av selskapet ved at aksjene innløses ved sletting eller at de overtas av selskapet. Når aksjene overtas av selskapet, kreves at selskapets frie egenkapital (jf. § 8–1 tredje ledd) etter den senest fastsatte balansen overstiger det vederlaget som skal ytes for aksjene.
238. Saksforholdet er selskapets frie egenkapital etter den senest fastsatte balansen.
239. Revisors uttalelse om saksforholdet til generalforsamlingen retter seg mot om selskapets egenkapital er tilstrekkelig.
240. Etter søksmål fra selskapet kan retten etter ASL § 4–25 utløse en aksjeeier fra selskapet. Tilsvarende regler som ved uttreden gjelder, og revisor skal uttale seg om hvorvidt selskapets egenkapital er tilstrekkelig.

#### **Kriterier**

241. Se ASL § 4–24 og § 4–25.

#### **Veiledning**

242. Som utgangspunkt skal uttreden eller utløsning skje ved innløsning av aksjene etter reglene om nedsetting av aksjekapitalen. Når selskapets egenkapital er tilstrekkelig, slik at fri egenkapital på tidspunktet for uttreden overstiger det vederlag som skal betales for aksjene, kan imidlertid aksjene overtas av selskapet uten sletting og kapitalnedsetting.

#### **Revisors arbeid**

243. Kontrollen skal foretas med utgangspunkt i sist fastsatte balanse. **Revisor må kontrollere at andre disponeringer som påvirker selskapets frie egenkapital, ikke er til hinder for uttreden eller utløsningen.** Det skal tas tilbørlig hensyn til hendelser etter balansedagen og tap som må forventes å inntreffe, men det skal ikke tas hensyn til positive resultater etter siste balansedag. **Det må av den grunn utføres revisjonshandlinger vedrørende hendelser etter årsskiftet inntil bekreftelse avgis, jf. RS 560 "Hendelser etter balansedagen".**

### **Omdanning fra AS til ASA**

*Kapittelet omhandler revisors arbeid ved omdanning fra AS til ASA. Dette omfatter både en sakkyndig redegjørelse og en uttalelse om åpningsbalansen. Formålet med revisors kontroll av åpningsbalansen og redegjørelse ved omdanning er å se etter at egenkapitalen er tilstrekkelig til å dekke den aksjekapitalen selskapet skal ha som ASA.*

### *Saksforhold*

244. Omdanning fra AS til ASA reguleres av ASL kapittel 15, som henviser til reglene om redegjørelse i § 2–6 i ASAL. Av dette følger at redegjørelse for omdanning fra AS til ASA skal utarbeides av uavhengig sakkyndig, som kan være selskapets revisor. Det vises til omtale av redegjørelse ved stiftelse under punkt 43 til 71 ovenfor; tilsvarende regler gjelder for redegjørelse ved omdanning. Redegjørelsen avgis til generalforsamlingen.
245. Omdanning fra ASA til AS reguleres av ASL kapittel 15. Det er i denne forbindelse ikke krav til redegjørelse eller bekreftelse.

### *Kriterier*

246. Ved omdanning fra AS til ASA gjelder reglene i ASAL § 2–8 om åpningsbalanse. Revisor skal på samme måte som ved stiftelse uttale seg om hvorvidt åpningsbalansen er i samsvar med regnskapslovens bestemmelser. Åpningsbalansen med revisors erklæring skal tidligst være datert 8 uker før generalforsamlingens beslutning.
247. Åpningsbalanse kan alternativt settes opp med utgangspunkt i en mellombalanse som er utarbeidet etter reglene for årsregnskap og som er revidert. I tillegg til uttalelsen om at åpningsbalansen er i samsvar med regnskapslovens bestemmelser, skal revisor i så fall uttale seg om hvorvidt selskapet har gått med tap i tiden etter balansedagen. Balansedagen kan ikke ligge lenger tilbake i tid enn seks måneder før generalforsamlingens beslutning.
248. Omdanningen skal baseres på et kontinuitetsprinsipp. Med mindre det har funnet sted vesentlige endringer i selskapets virksomhet eller det er nødvendig å endre regnskapsprinsipper, vil beskrivelsen av innskuddet i redegjørelsen ved omdanning av en bestående virksomhet være begrenset til å henviser til tidligere avlagte årsregnskap.

### *Revisors arbeid*

249. Formålet med revisors kontroll av åpningsbalansen og redegjørelse ved omdanning er å se etter at egenkapitalen er tilstrekkelig til å dekke den aksjekapital selskapet skal ha som ASA. **Åpningsbalansen skal baseres på balansen i årsregnskapet for siste regnskapsår. Revisor må kontrollere at eventuelt tap i tiden etter balansedagen ikke har medført at selskapets egenkapital er blitt mindre enn den aksjekapitalen selskapet skal ha som allmennaksjeselskap. Revisor må også kontrollere at det er tatt tilstrekkelig hensyn til eventuelle endringer i egenkapitalen, herunder eventuell endring som følge av endring av regnskapsprinsipper på grunn av omdanningen.**

### *Ikrafttredelsesdato*

250. Denne attestasjonsstandarden gjelder for redegjørelser, attestasjonsuttalelser og bekreftelser som avgis på eller etter 1. januar 2009. Tidligere anvendelse anbefales.